

MAAHANMUUTTAJANUORTEN TILANNE PIRKANMAALLA - SELVITYS

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Tampereen
kaupunki

MAAHANMUUTTAJANUORTEN TILANNE PIRKANMAALLA - SELVITYS

Risto Karinen, Ramboll Management Consulting Oy

Katri Lahtinen, Ramboll Management Consulting Oy

Lilli Rasilainen, Tampereen kaupunki

Päivi Sinkkonen, Tampereen kaupunki

SISÄLTÖ

1.	Johdanto	3
2.	Selvityksen toteutus	5
3.	Maahanmuuttajanuorten tilanne	6
3.1	Perustiedot	6
3.2	Nuorten pääasiallinen toiminta	8
3.3	Työllisyys	11
3.4	Koulutus	18
4.	Haastatteluissa esitetyt näkemykset	20
4.1	Työllistyminen	20
4.2	Koulutus	21
4.3	Palvelutarpeet ja muut huomiot	22
5.	Yhteenveto ja kehittämissuosituks	24

LIITTEET

Liite 1

Lista haastatelluista henkilöistä

Liite 2

Puhelinhaastattelukysymykset

Liite 3

Pirkanmaan kaaviot

1. JOHDANTO

Tämän selvityksen kohteena on Pirkanmaan maahanmuuttajanuorten työllisyys- ja koulutustilanne sekä maahanmuuttajanuorten palvelutarpeet. Selvityksessä tarkastellaan sitä, missä määrin maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten tilanteet eroavat toisistaan. Lisäksi selvityksen tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, missä määrin nuorisotakuun toimenpiteet ovat tavoittaneet maahanmuuttajataustaiset nuoret. Tarkoituksena on, että selvitys tuo ajantasaista tietoa maahanmuuttajanuorten tilanteesta pirkanmaalaisten viranomaisten, oppilaitosten ja järjestöjen käyttöön.

Selvityksen on tilannut ESR-rahoitteinen Tampereen kaupungin ALMA – Alueellisen maahanmuuton kehittämishanke. ALMA-hankkeen tehtävänä on tukea kuntia maahanmuuton alkuvaiheen vastaanotossa ja kehittää kuntien valmiuksia maahanmuuttajien kotouttamiseksi uuteen asuinpaikkaan. Hankkeen tavoitteisiin kuuluu mm. ajantasaisen tiedon tuottaminen maahanmuuttajanuorten tilanteesta ja palvelutarpeista sekä koulutus- ja työllistymismahdollisuuksista.

Maahanmuuttajanuoret ovat heterogeeninen ryhmä. Pirkanmaalle muutetaan monista eri syistä, eri maista ja eri-ikäisinä. Näin ollen myös nuorten valmiudet, tilanteet ja palvelutarpeet vaihtelevat suuresti. Eroja on esimerkiksi siinä, ovatko nuoret käyneet peruskoulua lähtömaissa, kuinka pitkään nuoret ovat opiskelleet perusopetuksessa Pirkanmaalla ja siinä, onko heillä peruskoulun päättötodistusta, toisen asteen koulutusta tai ylemmän tason koulutusta. Osa nuorista voi olla luku- ja kirjoitustaidottomia, kun taas osa vieraskielisistä nuorista etenee valtaviiran koulutuspalveluissa ja pääsee työmarkkinoille aivan kuten kantaväestöön kuuluvat nuoret.

Viime vuosina on erityisesti kiinnitetty huomiota siihen, että vasta maahan tulleiden nuorten määrä on kasvanut, mikä haastaa laajasti palvelujärjestelmää niin koulutuspoluilla etenemisen, työmarkkinoille pääsyn kuin muidenkin kotoutumista ja elämässä pärjäämistä tukevien palveluiden osalta. Helsingin kaupungin tuoreessa selvityksessä todettiin, että lähes 50 % nuorista on asunut Suomessa alle 6 vuotta.¹ Koska Helsingin osuus koko maan maahanmuutosta on iso, tilanteen voi arvioida olevan samanlainen koko maassa.

Samaan aikaan työmarkkinoiden ja elinkeinoelämän muutokset, talouden suhdannevaihtelu, työmarkkinoiden korkeat osaamisvaatimukset ja kiristynyt kilpailu vähistä avoimista työpaikoista ovat kasvattaneet nuorisotyöttömyyttä ja vaikeuttaneet nuorten yhteiskuntaan ja työelämään kiinnittymistä. Nykyisen hallituksen yksi tärkeimmistä tavoitteista on ollut nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Syrjäytymisen ehkäisyllä on inhimillisen ulottuvuuden lisäksi myös suuri kansantaloudellinen merkitys. Väestön ikääntyessä ja työikäisen väestön vähentyessä nuorten kiinnittyminen työmarkkinoille on entistäkin tärkeämpää.

Syrjäytyminen on nuoria maahanmuuttajia koskeva erityinen riski. Kun tiedossa on maahanmuuttaneiden nuorten määrän kasvu sekä heidän kantaväestöä suurempi riskinsä syrjäytyä, maahanmuuttajien kotouttaminen ja koulutukseen ohjaus ovat avainasemassa.² Nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn ja työllisyyden edistämiseen pyritään vastaamaan erityisesti nuorisotakuun avulla. Hallitusohjelmaan kirjattu nuorisotakuu tuli täysimääräisesti voimaan vuoden 2013 alussa. Sen tavoitteena on, että kaikille nuorille luodaan realistiset mahdollisuudet suorittaa perusasteen jälkeinen tutkinto ja työllistyä. Käytännössä lupauksena on, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu- opiskelu, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta.

Nuorisotakuu tarjoaa nuorelle apua työllistymiseen TE-toimistoissa tehtävän työllistymissuunnitelman kautta. Lisäksi nuorella on mahdollisuus saada Sanssi-kortti, jonka avulla työnantaja saa palkkatukea nuoren työttömän palkkaamiseen. Palkkatukea maksetaan enintään 10 kuukaudelta noin 700€/kk. Nuorisotakuun toimenpiteisiin kuuluu myös koulutustakuu, mikä takaa jokaiselle peruskoulun päättäneelle koulutuspaikan joko lukiossa tai ammatillisessa koulutuksessa. Jokaiselle nuorelle järjestetään mahdollisuus suorittaa peruskoulun jälkeinen tutkinto. Koulutus voi olla myös oppisopimuskoulutusta tai osallistumista nuorten aikuisten osaamisohjelmaan. Näiden

¹ Helsingin kaupunki (2014). Maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutuspolut Helsingissä; Työryhmän raportti ja esitys toimenpiteiksi. 28.2.2014.

² Myrskylä, P. (2012). Hukassa – keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA-analyysi no 19. 1.2.2012.

lisäksi nuorisotakuun toimenpiteisiin kuuluvat työpajatoiminta, etsivä nuorisotyö sekä nuorten kuntoutus.³ Nuorisotakuun toteuttamisessa on pitkälti kyse TE-toimiston ja kunnan sekä kolmannen sektorin toimijoiden välisestä hyvästä yhteistoiminnasta.

Kuntoutussäätiön ja Diakonia-ammattikorkeakoulun toteuttaman nuorisotakuun seuranta- ja arviointihankkeen loppuraportissa todetaan, että nuorisotakuu tunnetaan, mutta sen sisällöstä tarvitaan edelleen sekä nuorille että työnantajille konkreettisempaa tietoa. Raportissa todetaan, että koulutustakuun toteuttamisedellytykset koetaan paremmiksi verrattuna muihin nuorisotakuuseen sisältyviin palveluihin ja toimenpiteisiin. Arvioinnin mukaan nuorisotakuun toteuttamisessa toimivat parhaiten kuntien nuorisotoimen palvelut kuten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö, kun taas eniten puutteita on sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa ja kuntoutuksessa. Yhteistyö on nuorisotakuun myötä vahvistunut nuorten palveluja tuottavien organisaatioiden sisällä. Myös oppilaitosten ja työnantajien kanssa tehtävä yhteistyö on lisääntynyt.⁴

Tämän raportin kappaleessa kaksi kuvataan selvityksen toteutustapa sekä määritellään keskeiset käytetyt käsitteet. Kappale kolme keskittyy kuvaamaan pirkanmaalaisten maahanmuuttajataustaisten nuorten työllisyys- ja koulutustilannetta. Kappaleessa neljä esitellään tätä selvitystä varten haastateltujen pirkanmaalaisten toimijoiden näkemyksiä maahanmuuttajanuorten tilanteesta, työllistymisestä, koulutuksesta sekä arvioidaan nuorten palvelutarpeita. Lopuksi kappaleessa viisi esitellään keskeiset johtopäätökset ja kehittämissuosituksset.

³ www.nuorisotakuu.fi

⁴ Tuusa, M. & al. (2014). Yhdessä tekeminen tuottaa tuloksia. Nuorisotakuun tutkimuksellisen tuen loppuraportti. Toimeenpanon ensimmäisen vuoden arviointi ja seurannassa sovellettavien indikaattoreiden kehittäminen. Kuntoutussäätiö, DIAK.

2. SELVITYKSEN TOTEUTUS

Tämän selvityksen kohderyhmänä ovat periaatteessa kaikki maahanmuuttajanuoret, mutta erityisenä kohderyhmänä ovat ne maahanmuuttajanuoret, jotka ovat jääneet tai ovat vaarassa jäädä koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolelle. Selvitys käsittelee erityisesti 15–29-vuotiaita nuoria ja työmarkkinoiden näkökulmasta erityisesti 20–29-vuotiaita nuoria. Selvitys kattaa koko Pirkanmaan, mutta selvityksessä keskitytään tarkemmin Tampereen tilanteen kuvaamiseen.

Maahanmuuttajat määritellään yleensä kolmen kriteerin avulla: kansalaisuuden, kielen ja syntymävaltion avulla (ulkomaan kansalaiset, vieraskieliset tai muualla kuin Suomessa syntyneet). Käsite ”maahanmuuttajanuoret” toimii tästä selvityksessä yleiskäsitteenä. Nuorten tilannetta kuvataan pääasiassa vieraskielisyyden ja kansalaisuuden perusteella riippuen siitä, millaista tilastotietoa on käytettävissä. On huomioitava, että vieraskielisten ja ulkomaan kansalaisten lukumäärissä on eroa eivätkä kaikki vierasta kieltä äidinkielenään puhuvat ole maahanmuuttajia. Selvityksessä pyritään mahdollisuuksien mukaan aina esittämään kantaväestön nuoria koskevaa vastaava vertailutieto.

Käytännössä nuorten tilanteesta tai nuorisotakuun toimivuudesta ja erityisesti sen toimenpiteiden vaikuttavuudesta on vaikeaa muodostaa yksiselitteistä kokonaiskuva, koska tiedot ovat osin hajallaan ja perustuvat erilaisiin tilastointikäytäntöihin ja ”maahanmuuttajuuden” määritelmiin. Tämän selvityksen pääasiallisina aineistoina toimivat Tilastokeskuksen, TE-hallinnon ja Tampereen kaupungin maksuttomat tilastoaineistot. Käytettävissä ei ole ollut erillisiä maksullisia tietoa-aineistoja. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden käytöstä ei myöskään ole mahdollista saada palveluiden käyttöä kuvaavaa määrällistä tietoa erityisesti maahanmuuttajanuoria koskien.

Käytettävien käsitteiden osalta erityistä huomiota kannattaa kiinnittää työttömyyden ja työllisyyden tilastointiin ja siinä käytettäviin käsitteisiin. Työttömien nuorten osuus lasketaan työllisten ja työttömien summasta eli *työvoimasta*. Esimerkiksi jos nuorten työttömyysaste on 25 prosenttia, tämä ei tarkoita, että joka neljäs nuori koko ikäluokasta olisi työttömänä. Suurin osa nuorista opiskelee eikä näin ollen välttämättä kuulu työvoimaan, jolloin työttömien osuus koko ikäluokasta olisi todellisuudessa noin kymmenen prosenttia.

Lisäksi Suomessa työttömyyttä tilastoivat sekä Tilastokeskus että työ- ja elinkeinoministeriö. Tilastokeskus mittaa työttömyyttä otospohjaisilla työvoimatutkimuksilla ja työ- ja elinkeinoministeriö seuraa työttömyyttä hallinnollisella työnhakijarekisterillä, jossa on tiedot kaikista TE-toimistoon ilmoittautuneista työttömistä työnhakijoista. Mittaustavoilla on eri tarkoitus, ja ne eroavat selkeästi toisistaan.

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksissa määritellään osa opiskelijoista työttömiksi, jos he ilmoittavat etsivänsä työtä eikä sitä vielä ole tiedossa. Jos opiskelija, jolla ei ole työpaikkaa ilmoittaa voivansa ottaa työtä vastaan kahden viikon kuluessa, määrittelee Tilastokeskuksen tutkimus hänet siis työttömäksi. Työ- ja elinkeinoministeriön työnhakijarekisterissä opiskelijat lasketaan lukukausien aikana opiskelijoiksi eikä rekisteri kirjaa heitä työttömiksi työnhakijoiksi ennen lukukauden päättymistä. Työ- ja elinkeinoministeriön tilastoihin vaikuttaa myös se, että kaikki nuoret eivät ilmoittaudu työttömiksi työnhakijoiksi.

Tilastoaineistojen keräämisen ja tiedon analysoinnin lisäksi selvityksen toteutuksen yhteydessä toteutettiin 18 puhelinhaastattelua. Haastateltavat edustivat eri alojen asiantuntijoita. Lista haastateltavista on liitteessä 1. Haastattelukysymykset on esitetty liitteessä 2.

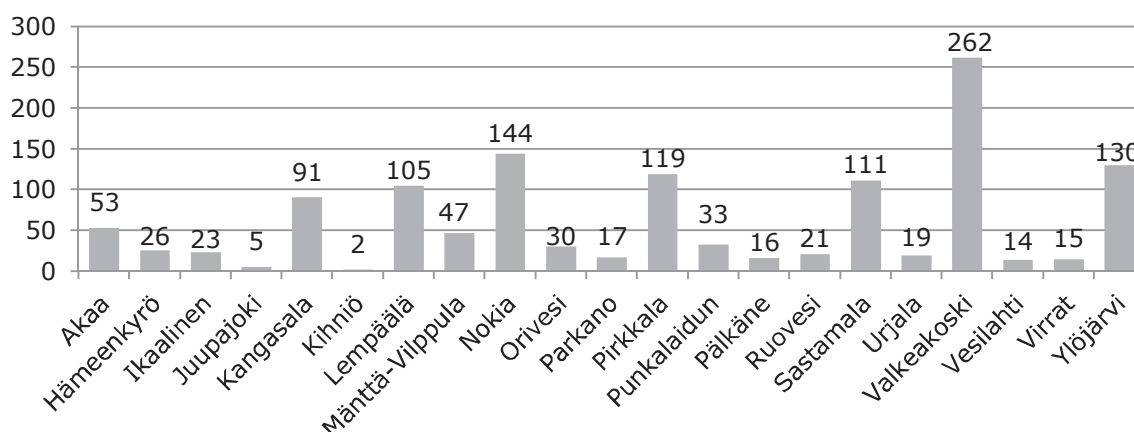
Selvitys on toteutettu helmikuun ja kesäkuun 2014 välisenä aikana.

3. MAAHANMUUTTAJANUORTEN TILANNE

Tässä kappaleessa esitetään tilastoihin perustuva kuvaus tamperelaisista ja pirkanmaalaisista maahanmuuttajanuorista sekä heidän työllisyys- ja koulutustilanteestaan.

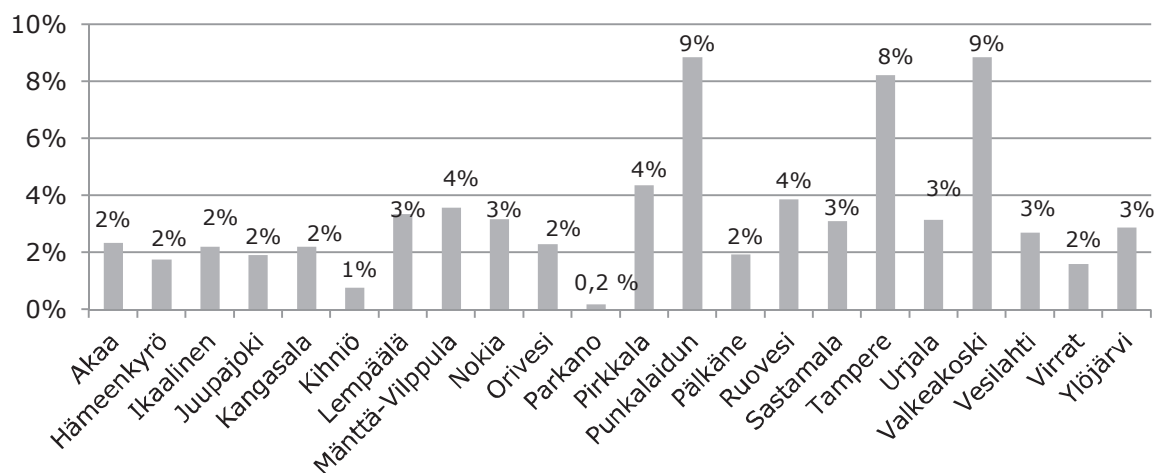
3.1 Perustiedot

Vuoden 2013 lopussa Pirkanmaalla asui yhteensä 5 454 vieraskielistä 15–29-vuotiaasta nuorta. Heistä suurin osa, 76 prosenttia, asui Tampereella (4 171 henkilöä). Alla olevassa kuviossa on esitelty muiden Pirkanmaan kuntien vieraskielisten nuorten määrät. Tampereen jälkeen toiseksi eniten vieraskielisiä asui Valkeakoskella (262 henkilöä).

Kuvio 1. 15–29-vuotiaiden vieraskielisten määrä Pirkanmaalla (pois lukien Tampere) 2013. Lähde: Tilastokeskus

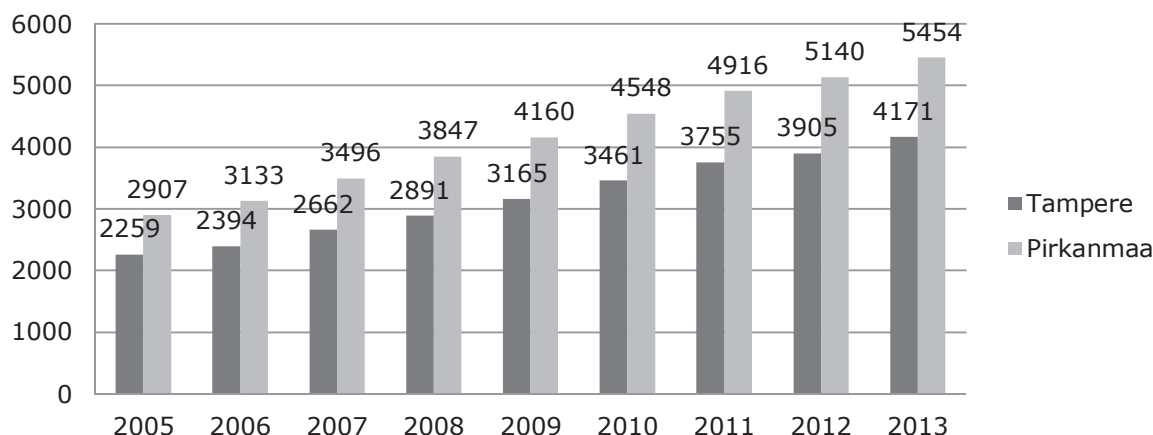
Kun tarkastellaan Pirkanmaan kuntien vieraskielisten nuorten osuutta kaikista nuorista, niin huomataan, että vieraskielisten osuus on korkea Tampereen (8,2 %) lisäksi myös Valkeakoskella (8,9 %) sekä Punkalaitumella (8,9 %), missä sijaitsee toukokuussa 2014 lakkauttamispäätöksen saanut turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskus. Valkeakoskella puolestaan sijaitsee Hämeen ammattikorkeakoulun toimipiste, joka tarjoaa englanninkielistä koulutusta. Tämä vaikuttaa vieraskielisten nuorten suureen osuuteen kunnassa. Keskimäärin vieraskielisten nuorten osuus kaikista pirkanmaalaisista nuorista vuonna 2013 oli 6,1 prosenttia.

Kuvio 2. 15–29 -vuotiaiden vieraskielisten osuus kaikista 15–29 -vuotiaista Pirkanmaan kunnissa 2013. Lähde: Tilastokeskus

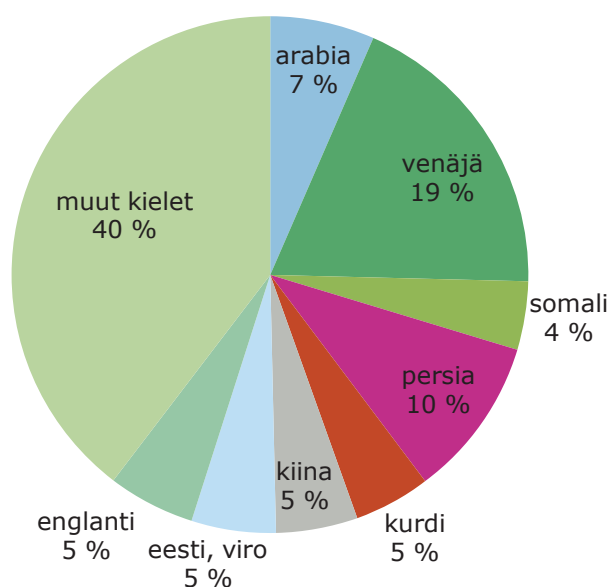
Kuviossa 3 on esitetty vieraskielisten 15–29-vuotiaiden määrän kasvu vuosien 2005–2013 välillä sekä Tampereella että Pirkanmaalla. Vieraskielisten nuorten määrä on lähes kaksinkertaistunut sekä Tampereella että koko maakunnassa. Pirkanmaalla vieraskielisten määrä kasvoi vuosien

2005–2013 välillä 2 547 henkilöllä eli 87,6 prosentilla. Tampereella vieraskielisten määrä kasvoi samana ajankohtana 1 912 henkilöllä eli 84,6 prosentilla.

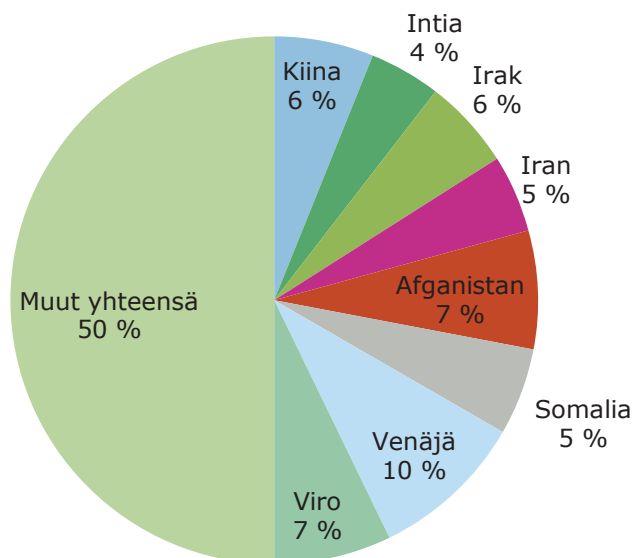
Kuvio 3. Vieraskielisten nuorten määrä Tampereella ja Pirkanmaalla 2005–2013. Lähde: Tilastokeskus

Suurin vieraskielisten ryhmä Tampereella vuonna 2012 oli venäjänkieliset (kuvio 4), jotka käsittivät 19 prosenttia kaikista vieraskielisistä. Muita suuria kieliryhmiä olivat persian- (10 % vieraskielisistä) sekä arabian- (7 %), kiinan-, viron-, kurdin- ja englanninkieliset (kukin 5 % vieraskielisistä). Kuviossa esitetyt kahdeksan suurinta kieliryhmää käsittävät 60 prosenttia kaikista vieraskielisistä ja 40 prosenttia puhuu muita vieraita kieliä. Kaikkiaan Tampereella asui lähes 13 000 vieraskielistä henkilöä (kaikki ikäryhmät), jotka puhuivat äidinkielenään lähes 100 eri kieltä.

Kuvio 4. 15–29-vuotiaiden vieraskielisten suurimmat kieliryhmät Tampereella 2012. Lähde: Tilastokeskus

Tampereen suurimmat ulkomaalaisten nuorten kansalaisuusryhmät on esitetty kuviossa 5. Suurin ulkomaan kansalaisten ryhmä oli venäläiset (10 %). Afganistanin ja Viron kansalaisia oli molempia 7 prosenttia ulkomaan kansalaisista. Muita suuria kansalaisuusryhmiä olivat Kiinan, Somalian, Iranin, Irakin sekä Intian kansalaiset. Kahdeksan suurinta kansalaisuusryhmää muodostivat puolet kaikista ulkomaan kansalaisista. Kaikkiaan vuoden 2012 lopussa Tampereella asui lähes 130 eri kansallisuuden edustajaa (kaikki ikäryhmät).

Kuvio 5. 15–29-vuotiaiden suurimmat ulkomaan kansalaisten kansalaisuusryhmät Tampereella 2012.
Lähde: Tilastokeskus

3.2 Nuorten pääasiallinen toiminta

Pääasiallisen toiminnan käsite kuvaa, kuuluuko henkilö työvoimaan vai onko tämä työvoiman ulkopuolella. Työvoimaan kuuluvat ja työvoiman ulkopuolella olevat voidaan edelleen jakaa alaryhmiin. Luokitus perustuu tietoihin henkilön toiminnasta vuoden viimeisellä viikolla.⁵

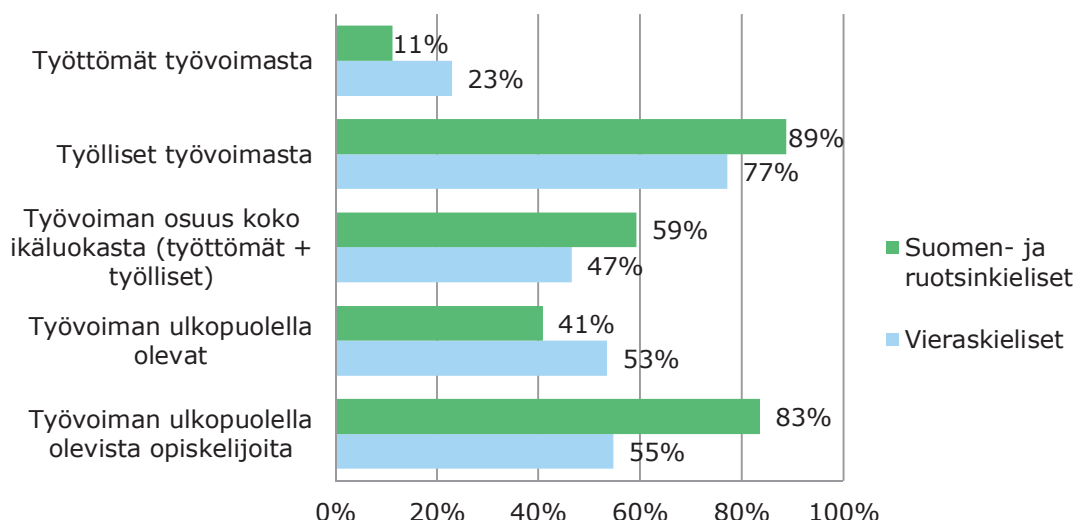
Työvoimaan kuuluvat työlliset eli töissä olevat henkilöt sekä työttömät. Työvoiman ulkopuolella olevat käsittävät seuraavat ryhmät:

- 0-14-vuotiaat
- opiskelijat, koululaiset
- eläkeläiset
- varusmiehet, siviilipalvelusmiehet
- muut työvoiman ulkopuolella olevat (esim. vanhempain- tai hoitovapaalla olevat henkilöt)

Alla olevissa kuvioissa on esitelty 15–29-vuotiaiden tamperelaisnuorten pääasiallinen toiminta vuoden 2011 lopussa. Kuviossa 6 on eritelty nuorten pääasiallinen toiminta sekä suomen- ja ruotsinkielisten että vieraskielisten osalta. 15–29-vuotiaista suomen- ja ruotsinkielisistä lähes 60 prosenttia kuului työvoimaan. Työvoimaan kuuluvista 89 prosenttia oli työllisiä ja 11 prosenttia työttömiä. Vieraskielisistä nuorista puolestaan hieman alle puolet (47 %) kuului työvoimaan. Heistä lähes joka neljännes (23 %) oli työttömänä ja 77 prosenttia työllisiä.

Suomen- ja ruotsinkielisistä työvoiman ulkopuolella oli hieman yli 40 prosenttia. Työvoiman ulkopuolella olevista 83 prosenttia oli opiskelijoita tai koululaisia. Vieraskielisistä yli puolet (53 %) oli työvoiman ulkopuolella, mutta työvoiman ulkopuolella olevista ainoastaan 55 prosenttia oli opiskelijoita. Kuviossa 7 on esitelty työvoiman ulkopuolella olevien tarkempi erittely sekä suomen- ja ruotsinkielisten että vieraskielisten osalta.

⁵ Pääasiallinen toiminta, Tilastokeskus. <http://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/tyovoima_ulkopu.html>

Kuvio 6. 15–29-vuotiaiden pääasiallinen toiminta kielen mukaan 2011 Tampereella. Lähde: Tilastokeskus

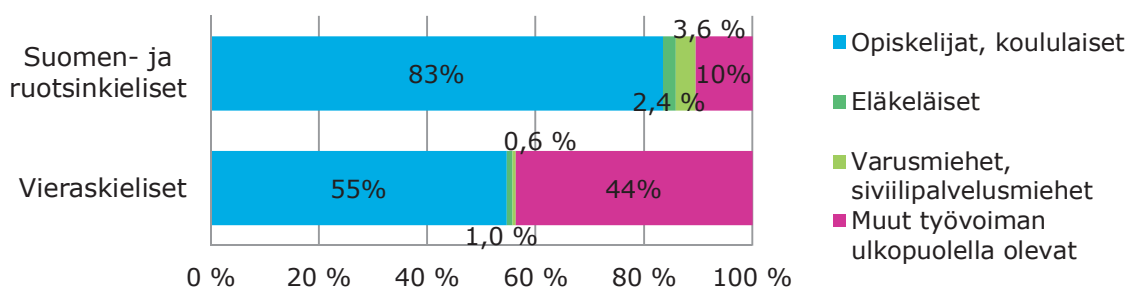
Keväällä 2014 julkaistussa Nuorisotakuun tutkimuksellisen tuen loppuraportissa⁶ käsiteltiin NEET-ryhmään (Not in Employment, Education or Training) kuuluvia nuoria. NEET-ryhmään lasketaan sekä työttömät että ”muut työvoiman ulkopuolella olevat” (ei sisällä eläkeläisiä, varusmiehiä eikä opiskelijoita). Riski kuulua ulkopuolisten nuorten ryhmään on vieraskielisillä huomattavasti korkeampi kuin kotimaisia kieliä puhuvilla. Kun kotimaisia kieliä puhuvista NEET-ryhmään kuului valtakunnallisesti 5,5 prosenttia kaikista 15–29-vuotiaista, vieraskielisistä tähän ryhmään kuului yli 22 prosenttia. Riski on vielä korkeampi Tampereen osalta: Tampereella työttömien sekä ryhmään ”muut työvoiman ulkopuolella olevat” kuuluvien vieraskielisten nuorten osuus kaikista vieraskielisistä nuorista on jopa reilu kolmannes (34 %) koko ikäryhmästä. Suomen- ja ruotsinkielisten työttömien sekä ryhmään ”muut työvoiman ulkopuolella olevat” kuuluvien osuus oli 11 prosenttia.

Nuorisotakuun tutkimuksellisen tuen loppuraportissa käsiteltiin myös niitä pelkän perusasteen suorittaneita 20–29-vuotiaita, jotka eivät ole opiskelijoita eli ovat ns. NAO-kohderyhmää. Nämä koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret muodostavat nuorten aikuisten osaamisohjelman (NAO) kohderyhmän. Nuorten aikuisten osaamisohjelma on osa nuorisotakuuta ja se tarjoaa pelkän peruskoulun varassa oleville 20–29-vuotiaille lisämahdollisuuden hakeutua tutkintoon johtavaan ammatilliseen koulutukseen. Vain perusasteen suorittaneita 20–29-vuotiaita, jotka eivät ole opiskelijoita, oli koko maassa vuonna 2012 noin 14,6 prosenttia ikäryhmästä. Pirkanmaalla tilanne oli hieman koko maata parempi. Pirkanmaalla kohderyhmään kuuluvia oli kaikkiaan 8 096 nuorta eli noin 12 prosenttia (14 % miehistä ja 10 % naisista) ikäryhmästä. Valtakunnallisesti muista kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvista 20–29-vuotiaista 48 prosenttia kuului NAO-kohderyhmään kun Pirkanmaalla NAO-ryhmään kuuluvien osuus vuonna 2012 oli noin 44 prosenttia. Osalla näistä maahanmuuttajista voi kuitenkin olla Suomessa vahvistamaton tutkinto.

Kuviossa 7 on eritelty tarkemmin työvoiman ulkopuolella olevien nuorten pääasiallista toimintaa sekä suomen- ja ruotsinkielisten että vieraskielisten kohdalla. Kuten yllä todettiin, opiskelijoiden osuus työvoiman ulkopuolisista on huomattavasti suurempi suomen- ja ruotsinkielisten joukossa (83 %) kuin vieraskielisten joukossa (55 %). Sen sijaan kategoriaan ”muut työvoiman ulkopuolella olevat” kuului jopa 44 prosenttia vieraskielisistä työvoiman ulkopuolella olevista nuorista kun suomen- ja ruotsinkielisistä tuohon kategoriaan kuului vain joka kymmenes työvoiman ulkopuolella oleva nuori. Jos tarkastellaan, kuinka suuri osuus kaikista vieraskielisistä 15–29-vuotiaista nuorista kuuluu ”muihin työvoiman ulkopuolisiin”, osuus on jopa yli 23 prosenttia. Toisin sanoen yli viidennes kaikista vieraskielisistä nuorista kuului ryhmään ”muut työvoiman ulkopuolella olevat”. Osa näistä henkilöistä oli oletettavasti vanhempain- tai hoitovapaalla, mutta tarkempaa

⁶ Tuusa, M. & al. (2014). Yhdessä tekeminen tuottaa tuloksia. Nuorisotakuun tutkimuksellisen tuen loppuraportti. Toimeenpanon ensimmäisen vuoden arviointi ja seurannassa sovellettavien indikaattoreiden kehittäminen. Kuntoutussäätiö, DIAK.

erittelyä lukumääristä ei ollut tätä selvitystä varten saatavilla. Äidinkielenään kotimaisia kieliä puhuvien 15–29-vuotiaiden osuus ”muut työvoiman ulkopuolella olevista” on neljä prosenttia koko ikäluokasta.

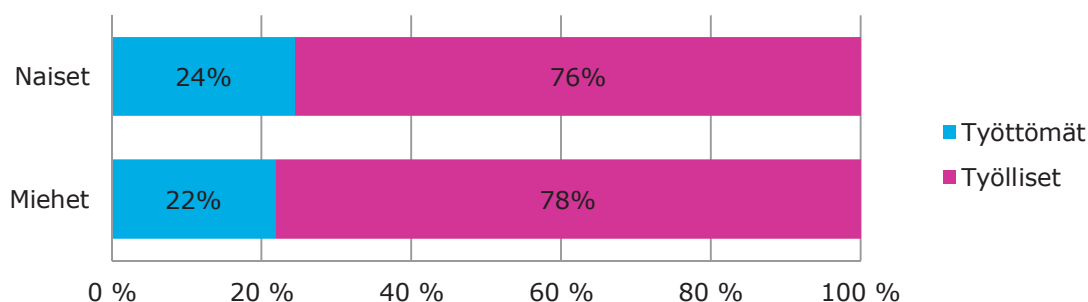
Kuvio 7. Työvoiman ulkopuolella olevat 15–29-vuotiaat 2011 Tampereella. Lähde: Tilastokeskus

Kuviossa 8 on esitelty vieraskielisten työvoiman ulkopuolella olevien osuudet sukupuolen mukaan Tampereella 2011. Miehistä hieman suurempi osuus (58 %) opiskeli kuin naisista (52 %). Naisista puolestaan hieman useampi kuului ryhmään ”muut työvoiman ulkopuolella olevat” (47 %) kuin miehistä (40 %).

Kuvio 8. Vieraskieliset 15–29-vuotiaat työvoiman ulkopuolella sukupuolen mukaan 2011. Lähde: Tilastokeskus

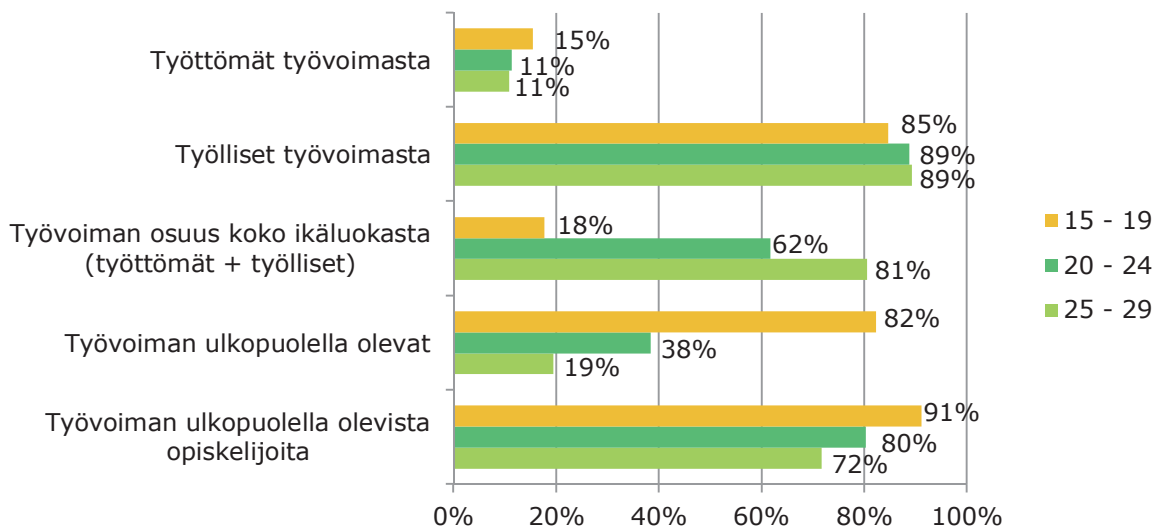
Ero sukupuolten välillä oli pienempi työllisten ja työttömien osuuksia tarkasteltaessa. Vieraskielisistä 15–29-vuotiaista työvoimaan kuuluvista naisista 24 prosenttia oli työttömänä ja 76 prosenttia työllisenä kun vieraskielisistä työvoimaan kuuluvista miehistä 22 prosenttia oli työttömänä ja 78 prosenttia työllisenä (kuvio 9).

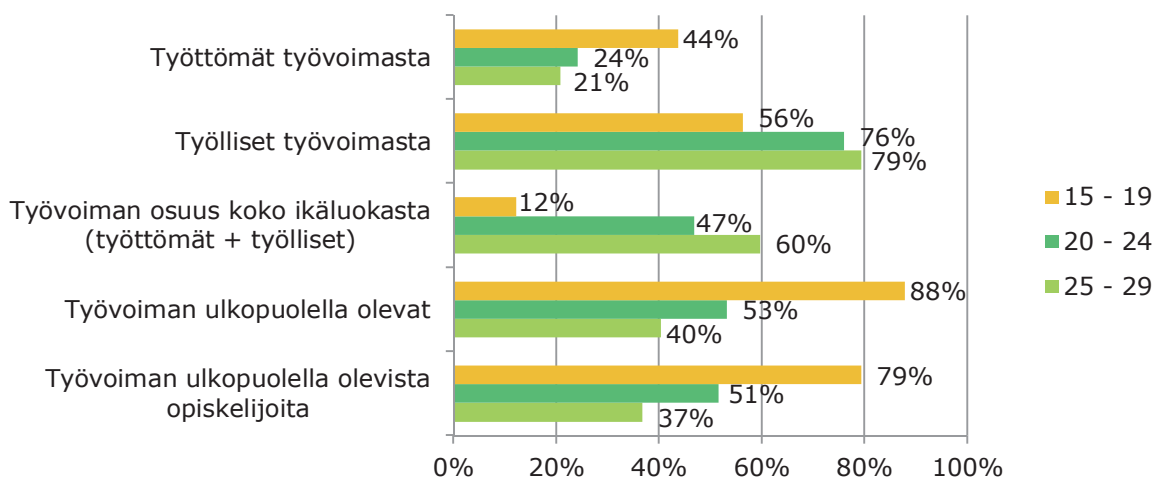
Kuvio 9. Vieraskieliset 15–29-vuotiaat työttömät ja työlliset sukupuolen mukaan 2011. Lähde: Tilastokeskus

Kuvioissa 10 ja 11 on esitelty suomen- ja ruotsinkielisten (kuvio 10) sekä vieraskielisten (kuvio 11) pääasiallista toimintaa ikäluokittain. Suurimmat erot kotimaisia kieliä puhuvien sekä vieraskielisten välillä ovat työttömien ja työllisten prosenttiosuuksissa sekä opiskelijoiden osuudessa työvoiman ulkopuolella olevista. Kun 15–19-vuotiaista suomen- ja ruotsinkielisistä työttömänä on 15 prosenttia työvoimasta, vieraskielisten vastaava osuus on 44 prosenttia. Myös ikäryhmissä 20–24 sekä 25–29-vuotiaat suomen- ja ruotsinkielisten työttömien osuus (11 %) on huomattavasti alaisempi kuin vieraskielisten työttömien osuus (24 ja 21 %).

Opiskelijoiden osuus työvoiman ulkopuolella olevista on selvästi suurempi suomen- ja ruotsinkielisten keskuudessa kuin vieraskielisten keskuudessa. Siinä missä 15–19-vuotiaista suomen- ja ruotsinkielisistä 91 prosenttia työvoiman ulkopuolella olevista on opiskelijoita tai koululaisia, on vastaava vieraskielisten osuus 79 %. Vanhemmissa ikäryhmissä ero vieraskielisten ja suomen- ja ruotsinkielisten välillä kasvaa edelleen (20–24-vuotiaiden ero on 29 prosenttiyksikköä ja 25–29-vuotiaiden 35 prosenttiyksikköä).

Kuvio 10. Suomen- ja ruotsinkielisten pääasiallinen toiminta ikäluokittain vuonna 2011 Tampereella.
Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 11. Vieraskielisten pääasiallinen toiminta ikäluokittain vuonna 2011 Tampereella. Lähde: Tilastokeskus

3.3 Työllisyys

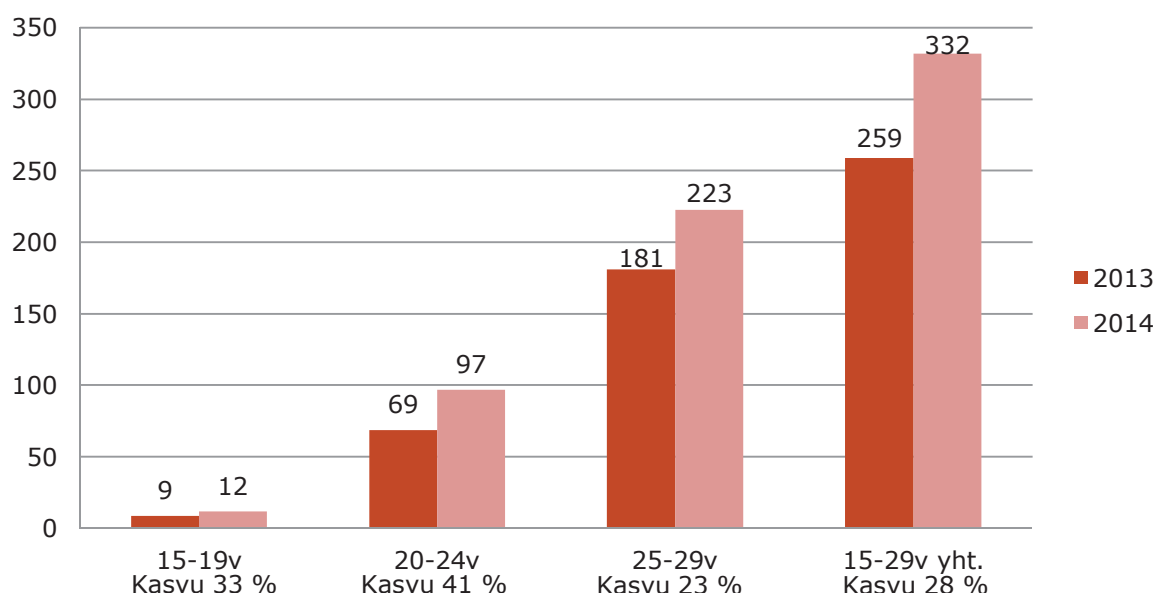
Suurin osa työllisyyttä koskevasta tilastotiedosta on helmikuulta 2014 (vertailukohteena joissakin kuvioissa on käytetty helmikuuta 2013). Kaiken kaikkiaan työllisyystilanne oli Pirkanmaalla helmikuun 2014 lopussa selvästi koko maata heikempi. Kun koko maan työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli keskimäärin 12,4 prosenttia, oli työttömien osuus Pirkanmaalla 14,3 prosenttia. Tampereen tilanne oli Pirkanmaatakin heikempi: kaupungin työttömyysaste oli vuoden 2014 helmikuussa 16,4 prosenttia. Työttömien määrä vuositasolla kasvoi Pirkanmaalla suhteellisesti enemmän (13,6 %) kuin koko maassa keskimäärin (11,3 %).⁷

⁷ Pirkanmaan työllisyyskatsaus helmikuu 2014.

Kaikkien ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden osuus ulkomaalaisesta työvoimasta oli Tampereella vuoden 2014 helmikuussa 37 prosenttia. Vuotta aiemmin osuus oli 33,6 prosenttia. Kaikista alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden osuus alle 25-vuotiaasta työvoimasta oli 17,5 prosenttia helmikuussa 2014, kun se vuotta aiemmin oli 15,7 prosenttia.

Alla olevassa kuviossa on esitelty 15–29-vuotiaiden työttömien ulkomaan kansalaisten määrät Tampereella helmikuussa 2013 sekä helmikuussa 2014. 15–19-vuotiaiden kohdalla lukumäärät olivat niin pieniä, että työttömien määrän kasvu kolmella henkilöllä vastaa prosentuaalisesti 33 prosentin kasvua. 20–24-vuotiaiden ulkomaan kansalaisten keskuudessa työttömien määrä kasvoi vuoden aikana 41 prosenttia kun 25–29-vuotiaiden kohdalla kasvu oli 23 prosenttia. Kaikkiaan 15–29-vuotiaiden työttömien ulkomaan kansalaisten määrä kasvoi helmikuun 2013 ja helmikuun 2014 välillä 28 prosenttia. Suunnilleen samaan aikaan (31.12.2012–31.12.2013) 15–29-vuotiaiden ulkomaan kansalaisten määrä Tampereella väheni ikäluokassa 15–19-vuotiaat vajaalla prosentilla ja kasvoi sekä 20–24- että 25–29-vuotiaiden ikäluokassa 4,6 prosentilla. Kaikkiaan 15–29-vuotiaiden ulkomaalaisten määrä Tampereella kasvoi hieman alle neljällä prosentilla, ja näin ollen ulkomaan kansalaisten määrän kasvu ei kokonaan selitä ulkomaalaisten työttömien määrän huomattavaa kasvua.

Pirkanmaan osalta työttömien henkilöiden sekä lukumääräinen että prosentuaalinen kasvu on hyvin samansuuntainen kuin Tampereella (ks. kuvio 24, liite 3).

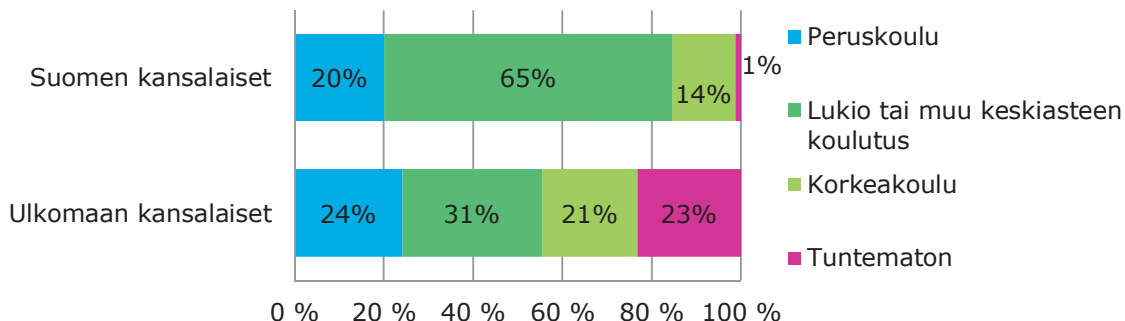

Kuvio 12. 15–29 -vuotiaat työttömät ulkomaan kansalaiset Tampereella helmikuussa 2013 ja 2014. Lähde: TEM työlläytystilastojärjestelmä / ELY(k)-luvut

Kuviossa 13 on esitetty työttömät nuoret koulutuksen ja kansalaisuuden mukaan. Tilastokeskuksen koulutusmääritelmän mukaan perusasteen tutkinnon suorittaneilla on koulutusta korkeintaan 9 vuotta, kun taas keskiasteen tutkinnon suorittaneilla on koulutusta 11–12 vuotta. Näitä koulutuksia ovat esim. ylioppilastutkinnot, 1-3 -vuotiset ammatilliset tutkinnot ja ammatilliset perustutkinnot. Korkea-asteen tutkintoihin on tässä sisällytetty sekä alimmat, alemmat ja ylemmät korkeakoulututkinnot että tutkijakoulutus. Alimpaan korkea-asteeseen luetaan koulutukset, jotka ovat kestäneet 2-3 vuotta keskiasteen jälkeen (esim. teknikko, merkonomi). Alemman korkeakoulututkinnon suorittaminen vaatii 3-4 vuotta päätoimista opiskelua keskiasteen jälkeen (esim. ammattikorkeakoulututkinnot ja alemmat korkeakoulututkinnot). Ylemmän korkeakouluasteen tutkinnon suorittaminen vaatii pääsääntöisesti 5-6 vuotta päätoimista opiskelua keskiasteen jälkeen (esim. maisteritutkinnot ja lääkäreiden erikoistumistutkinnot). Tutkijakoulutusasteen tutkinnon suorittaminen edellyttää itsenäisen ja julkaisukelpoisen tutkimustyön tai väitöskirjan tekemistä. Tutkinnot ovat tieteellisiä lisensiaatin ja tohtorin tutkintoja.

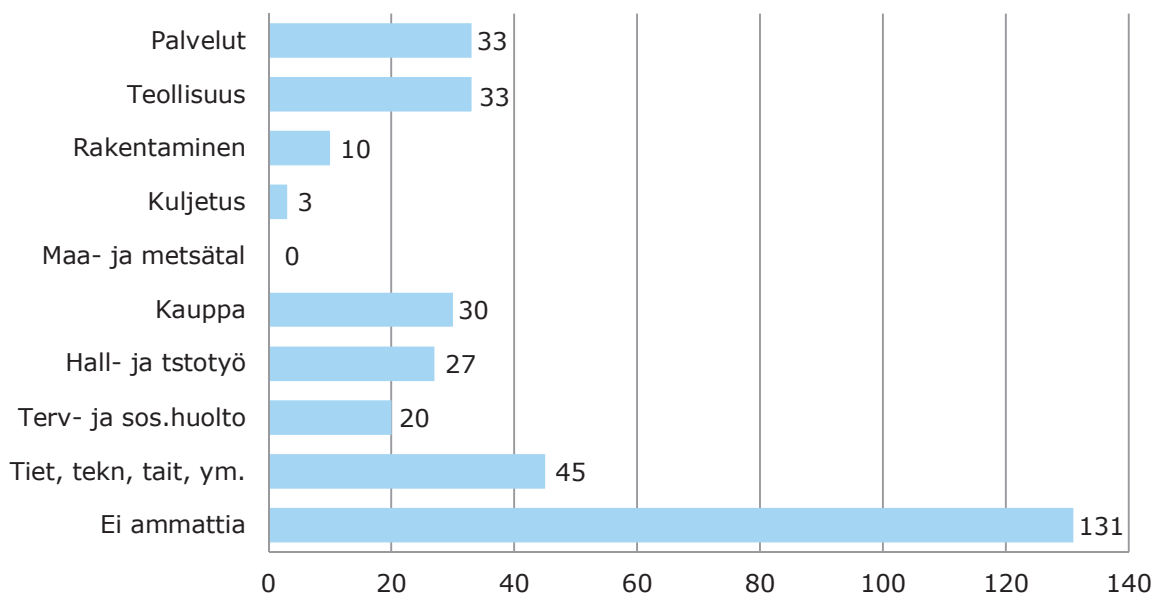
Työttömistä 15–29-vuotiaista Suomen kansalaisista viidennes oli suorittanut ainoastaan peruskoulun, 65 prosenttia keskiasteen koulutuksen ja 14 prosentilla oli korkeakoulututkinto. Työttö-

mistä ulkomaan kansalaisista lähes viidennes oli suorittanut ainoastaan perusasteen koulutuksen, mutta huomattavaa on, että työttömistä ulkomaan kansalaisista jopa 21 prosentilla oli korkea-koulututkinto. Myös tuntemattoman koulutusasteen osuus työttömistä ulkomaan kansalaisista oli suuri, 23 prosenttia. Pirkanmaan osalta tilanne on samansuuntainen (ks. kuvio 25, liite 3).

Kuvio 13. 15–29-vuotiaat työttömät koulutuksen ja kansalaisuuden mukaan Tampereella helmikuussa 2014. Lähde: TEM työllätystilastoja järjestelmä / ELY(k)-luvut

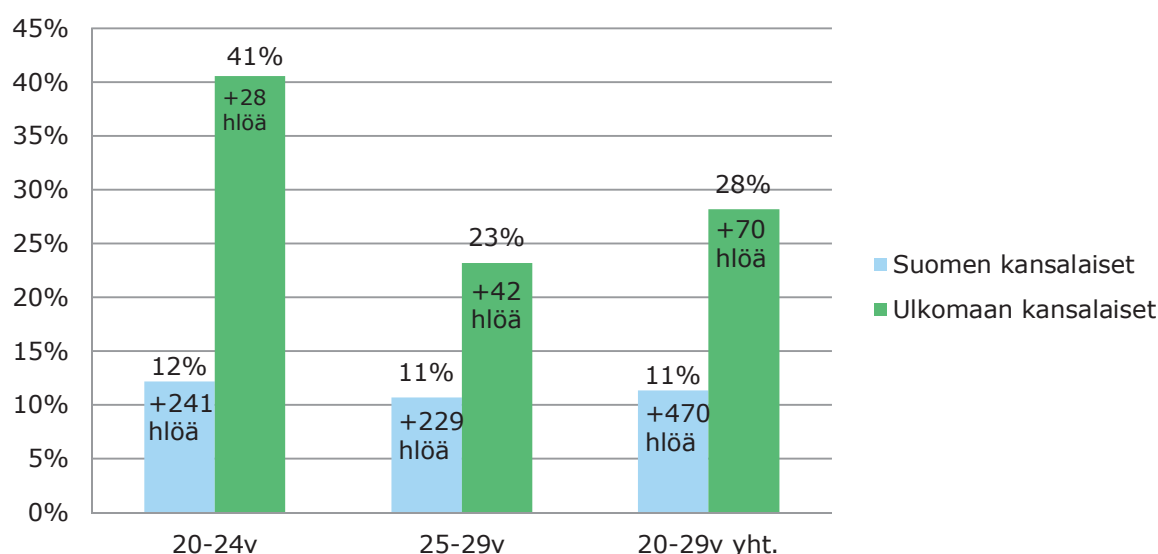
Kuviossa 14 on esitetty 15–29-vuotiaat työttömät ulkomaan kansalaiset ammattiryhmittäin Tampereella helmikuussa 2014. Suurimmalla osalla nuorista ei ollut ammattia ollenkaan. Todennäköisesti suuri osa näistä nuorista kuului siihen ryhmään, jolla ei ollut peruskoulun jälkeistä tutkintoa tai jotka olivat suorittaneet lukio-opinnot.

Kuvio 14. 15–29-vuotiaat työttömät ulkomaan kansalaiset ammattiryhmittäin Tampereella helmikuussa 2014. Lähde: TEM työllätystilastoja järjestelmä / ELY(k)-luvut

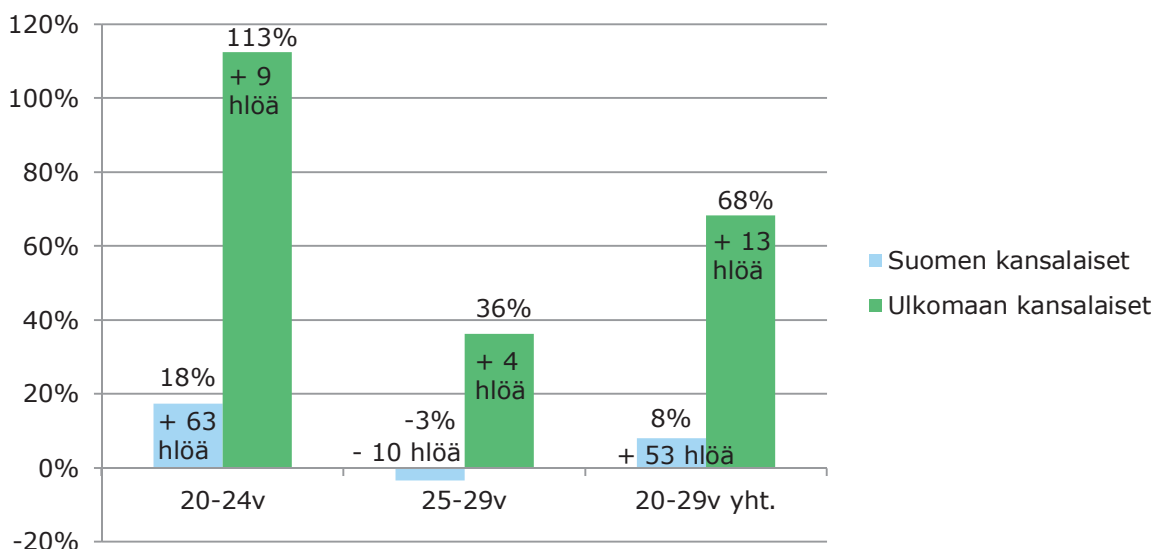
Kuviossa 15 on vertailtu työttömien määrän kasvua helmikuun 2013 ja 2014 välisenä aikana Suomen kansalaisten ja ulkomaan kansalaisten osalta Tampereella. Vertailusta on jätetty 15–19-vuotiaat nuoret kokonaan pois, sillä heidän lukumääränsä ovat niin pieniä, että vähäisetkin muutokset lukumäärissä ovat prosentuaalisesti isoja. Työttömien määrän kasvu on ollut huomattavasti suurempaa ulkomaan kansalaisten kuin Suomen kansalaisten kohdalla, tosin ulkomaan kansalaisten kohdalla muutokset henkilölukumäärissä ovat edelleen ikäluokissa 20–24-vuotiaat sekä 25–29-vuotiaat kohtuullisen pieniä. 20–24-vuotiaiden työttömien Suomen kansalaisten määrä Tampereella kasvoi vuoden aikana 12 prosentilla kun työttömien ulkomaan kansalaisten määrän kasvu oli jopa 41 prosenttia. Henkilömäärissä 41 prosentin kasvu vastasi 28 henkilöä. Vastaavasti 25–29-vuotiaiden keskuudessa suomalaisten työttömien määrä kasvoi 11 prosenttia ja ulkomaan kansalaisten työttömien määrä 23 prosenttia (42 henkilöä). Kaikkiaan 20–29-vuotiaiden ulkomaan kansalaisten työttömien määrän kasvu oli 28 prosenttia (70 henkilöä), kun vastaavasti suomalaisten työttömien määrän kasvu oli 11 prosenttia. Pirkanmaan osalta erot työttömien

määrän kasvussa olivat samansuuntaisia kuin Tampereella (kuvio 26, liite 3). Helmikuun 2012 ja helmikuun 2014 välisenä aikana 15–29-vuotiaiden ulkomaan kansalaisten työttömyys kasvoi kaikkiaan 39 prosenttia.

Kuvio 15. 20–29 -vuotiaiden työttömien määrän kasvu (%) 02/2013 - 02/2014. Lähde: TEM työnvälitystilastojarjestelmä / ELY(k)-luvut

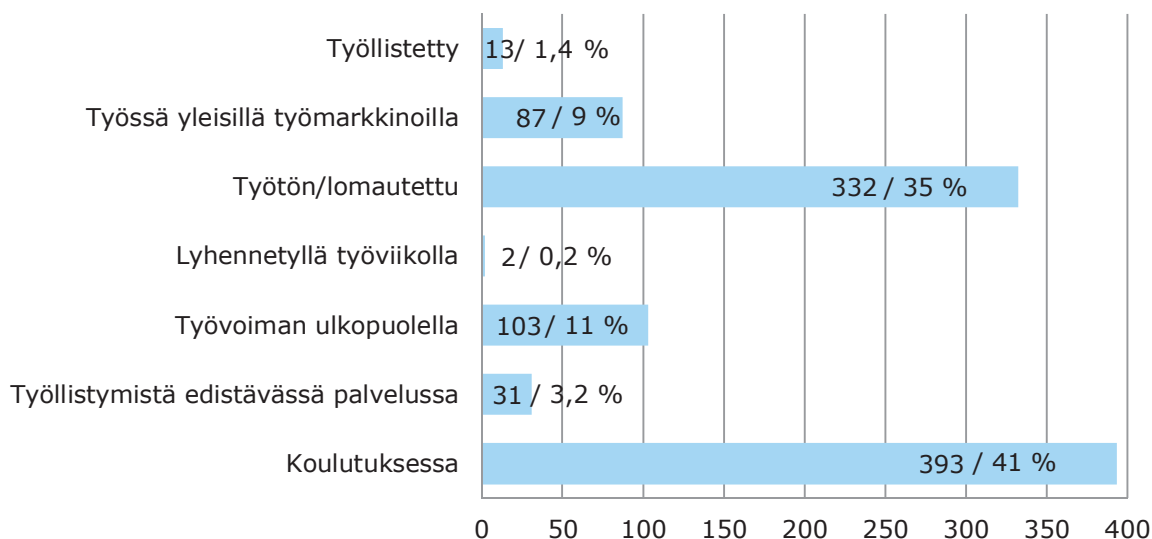
Erot Suomen ja ulkomaan kansalaisten välillä ovat vielä suuremmat, kun tarkastellaan ammatillisesta koulutuksesta vastavalmistuneiden nuorten työttömyyttä Tampereella. Siinä missä työttömien vastavalmistuneiden Suomen kansalaisten määrät kasvoivat helmikuun 2013 ja 2014 välillä 18 prosentilla ikäryhmässä 20–24-vuotiaat, ulkomaan kansalaisten osalta vastaava kasvu oli jopa 113 prosenttia. Tosin tässäkin on huomioitava, että 20–24-vuotiaiden työttömien ulkomaan kansalaisten lukumäärät ovat pieniä, ja 113 prosentin kasvu vastavalmistuneiden työttömien määrässä vastaa lukumääräisesti ainoastaan yhdeksää nuorta. 25–29-vuotiaiden vastavalmistuneiden työttömien Suomen kansalaisten määrä jopa laski vuoden aikana, ulkomaan kansalaisten kohdalla työttömien määrä kasvoi yli kolmanneksella (36 %), tosin ainoastaan neljällä henkilöllä. Kaikkiaan 20–29-vuotiaiden vastavalmistuneiden työttömien määrä kasvoi 8 prosenttia Suomen kansalaisten keskuudessa, kun ulkomaan kansalaisten kohdalla työttömien määrä kasvoi 68 prosentilla (13 henkilöllä). Pirkanmaalla työttömien vastavalmistuneiden määrän kasvu helmikuun 2013 ja 2014 välillä oli samansuuntainen kuin Tampereella (kuvio 27, liite 3). Helmikuun 2012 ja helmikuun 2014 välisenä aikana 15–29-vuotiaiden vastavalmistuneiden työttömien ulkomaan kansalaisten määrä kasvoi kaikkiaan 14 henkilöllä (70 %).

Kuvio 16. 20–29 -vuotiaat ammatillisesta koulutuksesta vastavalmistuneiden työttömien määrän kasvu (%) Tampereella 02/2013–02/2014. Lähde: TEM työnvälitystilastojärjestelmä / ELY(k)-luvut

Työnhakijana pidetään Työnvälitystilastossa henkilöä, joka ilmoittautuu työnhakijaksi työ- ja elinkeinotoimistoon (TE-toimisto). Työnhakijat jaetaan työllisyystilanteensa mukaan eri ryhmiin (työllisyyskoodi). Aktivointiasteella tarkoitetaan TE-toimiston palveluissa olleiden osuutta palveluissa olleiden ja työttömien työnhakijoiden yhteenlasketusta summasta. Palveluihin luetaan palkkatuilla työllistetyt, työ- ja koulutuskokeilussa olevat, vuorotteluvapaatyöpaikkaan työllistetyt, työvoimakoulutuksessa olevat, valmennuksissa olevat, työttömyysetuudella omaehtoisesti opiskelevat sekä kuntouttavassa työtoiminnassa olevat.

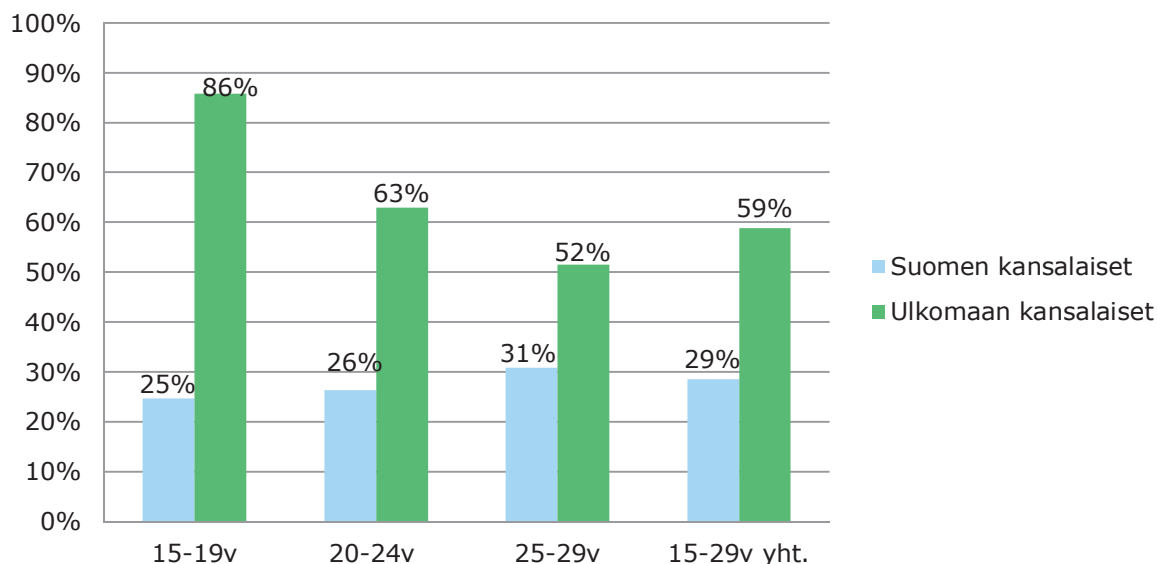
Kuviossa 17 on esitetty 15–29-vuotiaat ulkomaan kansalaiset työllisyyskoodin mukaan. Vajaa 10 prosenttia (87 henkilöä) oli töissä yleisillä työmarkkinoilla ja noin 35 prosenttia (332 henkilöä) oli joko työttömänä tai lomautettuna. Noin 40 prosenttia (393 henkilöä) oli koulutuksessa. Marraskuusta 2013 koulutuksessa oleviksi on laskettu myös omaehtoisessa koulutuksessa olevat ulkomaan kansalaiset. Aiemmin heidät on tilastoitu työvoiman ulkopuolisiksi. Työvoiman ulkopuolella oli hieman yli 10 prosenttia (103 henkilöä) nuorista. Työllistettyinä tai työllistymistä edistävissä palveluissa oli noin 5 prosenttia nuorista (44 henkilöä).

Kuvio 17. 15–29-vuotiaat ulkomaan kansalaiset työllisyyskoodin mukaan Tampereella helmikuussa 2014. Lähde: TEM työnvälitystilastojärjestelmä / ELY(k)-luvut

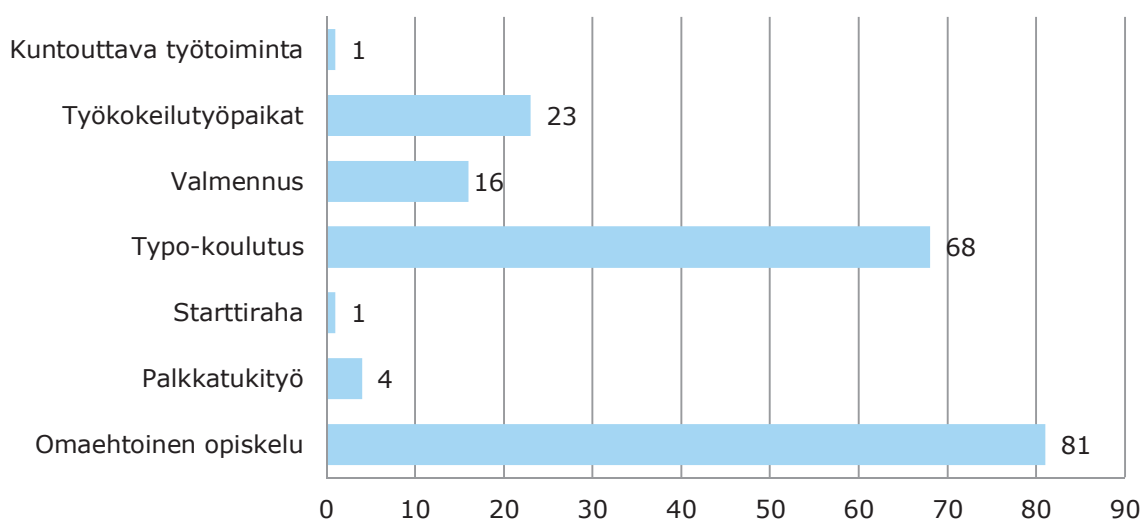
Nuorten aktivointiaste on huomattavasti suurempi ulkomaan kansalaisten kuin Suomen kansalaisten keskuudessa. Aktivointiaste ei ole täysin vertailukelpoinen ulkomaalaisten ja suomalaisten välillä, sillä marraskuusta 2013 lähtien palveluissa olevien määriin lisättiin maahanmuuttajanuor-

ten omaehtoinen opiskelu. Tämä osittain selittää sen, miksi aktivointiaste on ulkomaan kansalaisilla korkeampi kuin Suomen kansalaisilla. Lisäksi on huomioitava, että valmentavana koulutuksena annettava kotoutumiskoulutus järjestetään suurelta osin TE-toimiston toimenpiteinä. Ulkomaan kansalaisten aktivointiaste oli Tampereella helmikuussa 2014 suomalaisia korkeampi kaikissa ikäluokissa. Erityisen suuri aktivointiaste oli 15–19-vuotiaiden keskuudessa (86 %). Pirkanmaan aktivointiaste oli samansuuntainen kuin Tampereella (kuvio 28, liite3).

Kuvio 18. 15–29-vuotiaiden aktivointiaste Tampereella helmikuussa 2014. Lähde: TEM työlläytystilasto-järjestelmä / ELY(k)-luvut

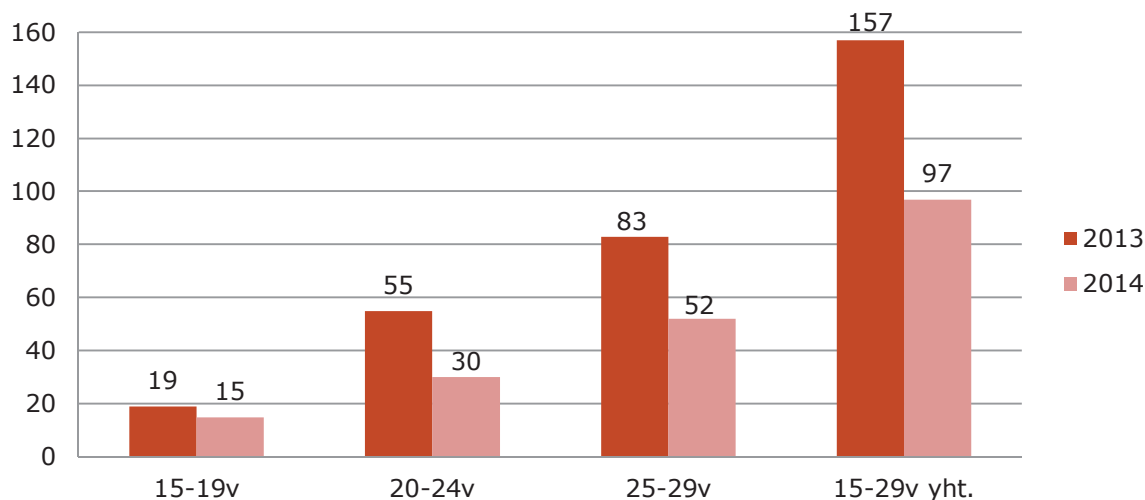
Kuviossa 19 on esitetty 15–29-vuotiaiden ulkomaan kansalaisten alkaneet työllistymistä edistävät palvelut Tampereella helmikuussa 2014. Eniten hyödynnetään omaehtoista opiskelua (81 henkilöä), joka on ollut mahdollista työttömyystuella marraskuusta 2013 alkaen. 68 nuorta oli työvoimapoliittisessa koulutuksessa ja 23 nuorta työkokeilupaikassa. Valmennukseen, jossa oli 16 nuorta, sisältyy sekä työnhakuvalmennus, työhönvalmennus että uravalmennus. Lisäksi vuoden 2014 alussa järjestelmään alettiin kirjata verkkoneuvojen lyhyet työnhakuvalmennukset.

Kuvio 19. 15–29-vuotiaiden ulkomaan kansalaisten alkaneet palvelut Tampereella helmikuussa 2014. Lähde: TEM työlläytystilasto-järjestelmä / ELY(k)-luvut

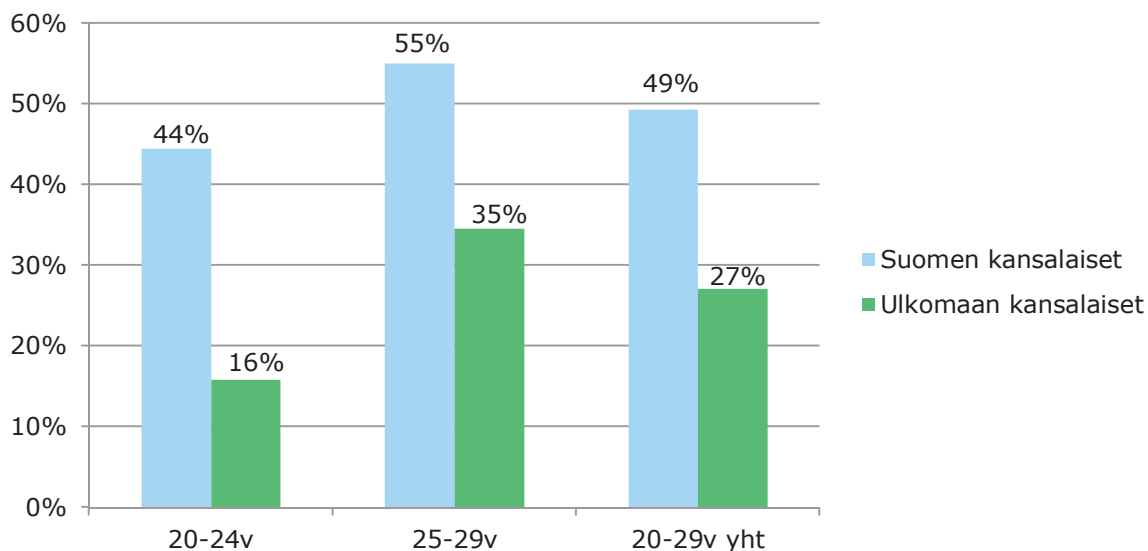
Työllistymissuunnitelmia tehtiin Tampereella 15–29-vuotiaille ulkomaan kansalaisille helmikuussa 2014 vähemmän kuin vuotta aiemmin. Kaikkiaan helmikuussa 2014 ulkomaalaisille nuorille tehtiin 97 työllistymissuunnitelmaa, kun vuotta aiemmin suunnitelmia tehtiin 157. Myös Pirkanmaalla työllistymissuunnitelmia tehtiin helmikuussa 2014 vähemmän kuin helmikuussa 2013 (kuvio 29,

liite 3). Suunnitelmien määrän laskun syytä on vaikea määritellä. TE-toimistouudistus on oletettavasti vaikuttanut suunnitelmien tekoaktiivisuuteen.

Kuvio 20. 15–29-vuotiaille ulkomaan kansalaisille tehtyt työllistymis- ym. suunnitelmat tammi-helmikuussa 2013–2014 Tampereella. Lähde: TEM työnvälitystilastojärjestelmä / ELY(k)-luvut

Ulkomaan kansalaisten virta yli kolmen kuukauden työttömyyteen⁸ oli helmikuussa 2014 selvästi Suomen kansalaisia pienempi. Tämän voidaan päätellä kertovan siitä, että ulkomaan kansalaisia on saatu nopeasti TE-toimiston palveluihin. Myös kotoutumiskoulutuksen pääsyaikojen lyhentäminen, peruskouluiän ylittäneiden henkilöiden mahdollisuus suorittaa peruskoulun opintoja sekä omaehtoisen koulutuksen mahdollistaminen työttömyysturvalla ovat todennäköisesti vaikuttaneet siihen, että ulkomaalaisten nuorten työttömyyden kesto on Suomen kansalaisia lyhyempi. Mittarina käytetään nuorten työttömien virtaa yli kolmen kuukauden työttömyyteen. Pirkanmaan tilanne on kuvattu kuviossa 30, liitteessä 3.

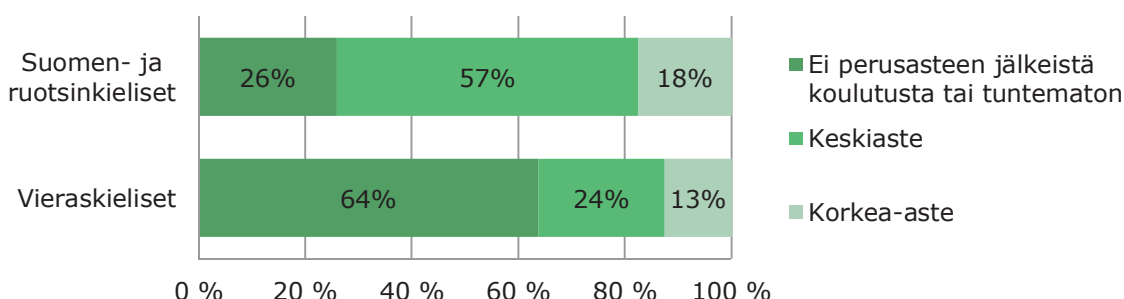
Kuvio 21. 20–29-vuotiaiden % -virta yli 3 kuukauden työttömyyteen Tampereella helmikuussa 2014. Lähde: TEM työnvälitystilastojärjestelmä / ELY(k)-luvut

⁸ Ulkomaan kansalaisten kuukauden aikana 3 kuukauden työttömyyden ylittävien osuus ulkomaan kansalaisten 3 kuukautta aikaisemmin alkaneista työttömyysjaksoista.

3.4 Koulutus

Erot suomen- ja ruotsinkielisten sekä vieraskielisten 15–29-vuotiaiden koulutusasteissa ovat huomattavia (kuvio 22). Siinä missä suomen- ja ruotsinkielisistä hieman yli neljänneksellä oli vuonna 2012 ainoastaan perusasteen koulutus (tai koulutusaste on tuntematon), vieraskielisten vastaava osuus oli jopa 64 prosenttia. Toisaalta on huomioitava, että koulutustietoa ei kerätä ulkomailta Suomeen muuttavilta maahanmuuttajilta lainkaan ja koulutustieto ulkomailla suorittamista tutkinnoista tallentuu tutkintorekisteriin vain, jos henkilö itse hakee ulkomailla suorittamalleen koulutukselle hyväksynnän. Tästä syystä sellaisten henkilöiden tunnistaminen, joilla ei ole edes peruskoulun päättötodistusta, on hankalaa. Koulutustiedot ovat näiltä osin siis puutteellisia eivätkä kerro koko tilannetta.

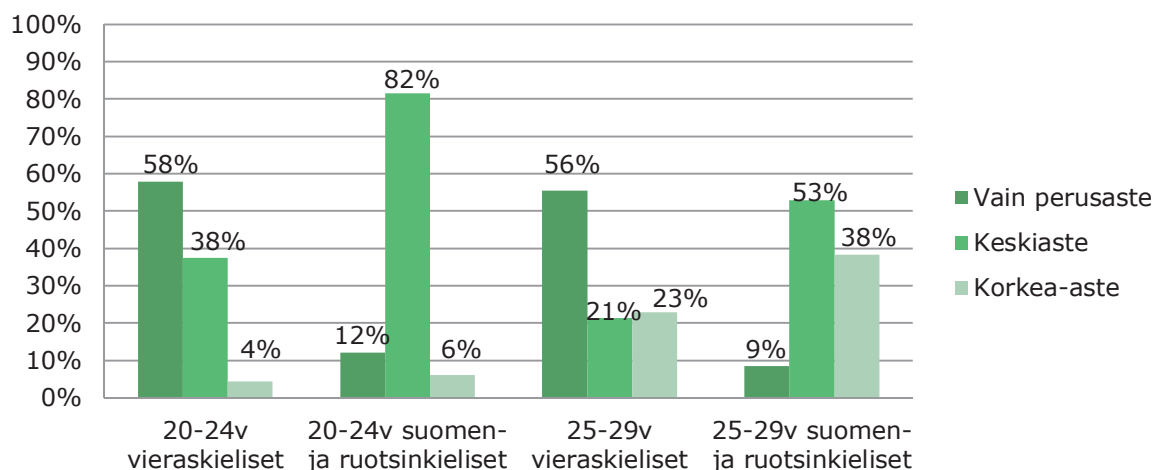
Suomen- ja ruotsinkielisistä lähes 60 prosentilla oli keskiasteen tutkinto, mutta vieraskielisistä keskiasteen tutkinto oli ainoastaan vajaalla neljänneksellä nuorista. Korkea-asteen koulutuksen osalta erot ovat pienempiä: 18 prosentilla kotimaisia kieliä puhuvista on korkea-asteen koulutus, vieraskielisistä nuorista 13 prosentilla.

Kuvio 22. 15–29-vuotiaiden koulutusaste äidinkielen mukaan Tampereella 2012. Lähde: Tilastokeskus

Erot vieraskielisten ja kantasuomalaisten koulutusasteissa ovat selvimmät 20–24-vuotiaiden osalta: vieraskielisistä jopa yli puolella (58 prosentilla) oli vuonna 2011 ainoastaan perusasteen koulutus kun 20–24-vuotiailla kantaväestön edustajilla ainoastaan 12 prosentilla oli vain perusasteen koulutus. Sen sijaan samanikäisillä kantaväestön edustajilla yli 80 prosentilla oli keskiasteen koulutus kun vieraskielisillä 20–24-vuotiailla keskiasteen koulutus oli ainoastaan vajaalla 38 prosentilla.

Edelleen 25–29-vuotiaista vieraskielisistä yli puolella (56 %) oli ainoastaan perusasteen opinnot kun suomen- ja ruotsinkielisistä 9 prosenttia oli suorittanut ainoastaan peruskoulun. Toisaalta yli viidenneksellä (23 %) vieraskielisellä oli korkea-asteen tutkinto. Suomen- ja ruotsinkielisillä 25–29-vuotiailla nuorilla korkea-asteen tutkinto oli 38 prosentilla.

Kuvio 23. 20–29-vuotiaiden koulutusasteet kielen mukaan Tampereella 2011. Lähde: Tilastokeskus

Sen sijaan peruskoulun päättäneiden sijoittumisessa ei ole eroa kotimaisia kieliä puhuvien ja vieraskielisten välillä. Keväällä 2013 peruskoulun päättötodistuksen sai 1 857 tamperelaisnuorta. Heistä S2 -opetuksessa (suomi toisena kielenä) oli 105 päättötodistuksen saanutta nuorta (5,6

% peruskoulun päättäneistä). Kaikista keväällä 2013 peruskoulun päättäneistä nuorista 52 prosenttia jatkoi lukioon ja 40 prosenttia toisen asteen ammatilliseen koulutukseen. Noin kaksi prosenttia aloitti lukio-opetuksen ja ammatillisen koulutuksen yhdistelmän ja hieman alle kolme prosenttia sijoittui lisäopetusluokalle. Lisäksi noin kaksi prosenttia nuorista sijoittui muihin koulutuksiin (ammatti- ja lukiostartti, oppisopimus jne.) Viisi nuorta (0,3 %) ei ollut sijoittunut 2.9.2013 mennessä mihinkään koulutukseen ja kahdeksan nuoren (0,4 %) sijoittumisesta ei ollut tietoa.

Vieraskielisten (S2 -opetuksessa) peruskoulun jälkeinen sijoittuminen ei eroa huomattavasti kaikkien peruskoulun päättäneiden sijoittumisesta. Hieman yli puolet (51 %) jatkoi lukioon ja kolmannes toisen asteen ammatilliseen koulutukseen. Kolme henkilöä (noin 3 %) aloitti lukio-opetuksen ja ammatillisen koulutuksen yhdistelmän ja neljä henkilöä (noin 4 %) jatkoi lisäopetusluokalla. Loput sijoituivat muihin koulutuksiin. Kaikki S2 -opetuksessa peruskoulun keväällä 2013 päättäneet olivat sijoittuneet syyskuun 2013 alkuun mennessä (tosin yhdestä henkilöstä ei ollut vahvistettua tietoa).

Vaikka vieraskielisten sijoittumisessa ei Tampereella ole eroa suomenkielisiin verrattuna, vieraskielisten koulutuksen keskeyttäminen on yleisempää kuin suomenkielisillä. Nuorten ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa oli vuoden 2014 maalikuussa 112 vieraskielistä, alle 25-vuotiasta nuorta. Tampereen lukioissa vieraskielisiä nuoria oli samaan aikaan 170. Muutokset opiskelijahallintojärjestelmässä ovat hankaloittaneet tilastointia keskeyttämisen osalta, joten seuraavat luvut ovat ainoastaan suuntaa-antavia. Lukio-opetuksen keskeyttämisiä vuosina 2012 ja 2013 aloittaneista maahanmuuttajista (yhteensä 128 henkilöä) opinnot oli maaliskuuhun 2014 mennessä keskeyttänyt 8 henkilöä eli hieman yli 6 prosenttia aloittaneista. Kahdeksasta keskeyttäneestä viisi opiskeli aikuislukiossa. Vuotta aiemmin, vuonna 2013 ammatillisesta koulutuksesta valmistui 32 ja erosi 28 vieraskielistä nuorta. Lisäksi 9 nuorta keskeytti, mutta heidän oletetaan jatkavan opiskelua. Lukiosta valmistui samana vuonna 34 ja erosi 3 nuorta.

4. HAASTATTELUISSA ESITETYT NÄKEMYKSET

Haastateltavien mielestä maahanmuuttajanuorten tilanteesta Pirkanmaalla tai Tampereella on vaikea antaa ”yleistä arviota”, sillä nuorten tilanteet vaihtelevat samalla tavalla kuin kantaväestön nuorillakin. Lisäksi maahanmuuttajanuoret ovat erittäin heterogeeninen ryhmä. Pääosin maahanmuuttajanuorten tilanne nähdään kuitenkin välttävänä tai kohtuullisena, etenkin Tampereella, joka isona kaupunkina tarjoaa runsaasti palveluja (maahanmuuttaja)nuorille. Etenkin koulutuksen järjestämisen osalta tilanteen nähdään kehittyneen viime vuosina positiivisesti koulutustarjonnan ja koulutuspolkujen parantumisen myötä. Sen sijaan maahanmuuttajanuorten työllistytminen nykyisessä hankalassa taloustilanteessa on erittäin haastavaa. Myös maan sisäinen muuttoliike on viime vuosina vaikeuttanut palvelutarpeiden ennakointia ja palveluiden järjestämistä. Lisäksi maahanmuuttajanuorten tilanteissa on nähtävissä sama kehitys kuin kantaväestönkin nuorissa – osalla nuorista ongelmat kasautuvat.

Haastateltujen näkemykset kuvaavat erityisesti Tampereen tilannetta. Osa haastatelluista arvioi myös laajemmin Pirkanmaan tilannetta.

4.1 Työllistyminen

Maahanmuuttajanuorten työllistyminen nähtiin haastatteluissa edelleen erittäin vaikeana. Työllistymisen suurimpina esteinä, huonon yleisen talous- ja työllisyystilanteen lisäksi, haastateltavat katsoivat olevan mm. ammatillisen osaamisen riittämättömyyden, kielitaidon riittämättömyyden, osaamisen tunnistamisen ongelmat sekä osin myös työnantajien asenteet. Työnantajien tiedot maahanmuuttajista sekä eri kulttuureista koettiin puutteellisiksi. Tilannetta muuttamaan kaivattiin näkyviä esimerkkejä. Myös Tampereen kaupunki työnantajana voisi näyttää esimerkkiä työllistämällä enemmän maahanmuuttajia pysyviin virka- ja työsuhteisiin.

Tällä hetkellä lähinnä pk-yritykset työllistävät, mikä korostaa myös verkostojen merkitystä rekrytoinnissa. Maahanmuuttajanuorten työelämään ulottuvien verkostojen arveltiin olevan kantaväestöä harvempia. Joissakin tapauksissa kielivaatimukset niin työpaikoilla kuin työllistymispalveluissa nähtiin liian kovina, koska kaikki työ ei vaadi sujuvaa suomenkielen taitoa.

Haavoittuvimmassa asemassa olevien tie työmarkkinoille on erityisen pitkä. Heikko luku- ja kirjoitustaito vaikeuttaa niin koulutuspolun löytymistä kuin työllistymistäkin.

Koska usein työllistymisessä avainasemassa ovat olemassa olevat kontaktit, arveli osa haastatelluista, että tämä voi myötävaikuttaa erityisten maahanmuuttajavaltaisten palvelusektoreiden ja työpaikkojen syntymiseen ja vahvistumiseen. Nuori saa harjoittelu- tai työpaikan, mutta pidemmän tähtäimen eteneminen koulutus- ja työllisyyspolulla voi vaikeutua.

Ongelmalliseksi nähtiin edelleen se, että muissa maissa tehtyjä tutkintoja ja työtä tekemällä saatua osaamista ei vieläkaan huomioida tarpeeksi suomalaisilla työmarkkinoilla.

Vaikka monet haastateltavat kokivat työnantajien olevan ennakoluuloisia maahanmuuttajia kohtaan, usea haastateltu korosti, että työnantaja palkkaa aina osajan tai henkilön, josta voi tulla osaaja. Työnantaja ei siis palkkaa erityisesti maahanmuuttajaa tai kantaväestöön kuuluvaa. Osaaminen on kaikessa rekrytoinnissa aina avainasemassa. Suomalaisella työmarkkinoilla tämä käytännössä korostaa vähintään toisen asteen ammatillisen koulutuksen suorittamista.

Työllistymisen edistämiseen liittyviä palvelutarpeita

Lähes kaikki haastatellut korostivat työelämälähtöistä koulutusta tärkeimpänä työllisyyden edistäjänä. Tämän rinnalla tarvitaan hyvin toimivat ja tarpeita vastaavat TE-palvelut.

Koska osa maahanmuuttajanuorista kuten kantaväestönkin nuorista tarvitsee räätälöityä tukea, nuorille tulisi tarjota lisää työelämässä tehtäviä harjoittelujaksoja – niin osana TE-palveluita kuin eri oppilaitosten opintoja. Lisäksi toivottiin lisää työpaikoilla tapahtuvaa ohjauksellista tukea erityisesti maahanmuuttajanuorille. Tämän arveltiin laskevat kynnyksiä työllistää.

Työnantajien asenteiden muuttamiseksi myönteisemmäksi voisi edesauttaa tietoiskuilla tai monimuotoisuuskoulutuksilla osana laajempaa osaamisen kehittämistä. Lisäksi arveltiin, että ”ni-

mettömän” työnhaun laajempi mahdollistaminen voisi olla maahanmuuttajien työllistymistä edistävä toimenpide. Samaan aikaan myös maahanmuuttajanuorten tietämystä suomalaisesta työ-
kulttuurista, työelämän säännöistä sekä työntekijöiden oikeuksista voisi lisätä.

TE-toimiston asiointi on siirtymässä vahvasti puhelinpalveluun ja sähköiseen palveluun, minkä arveltiin aiheuttavan vaikeuksia osalle nuorista. Monet sähköiset palvelut toimivat verkkopankkitunnuksilla, joita monilla maahanmuuttajilla, etenkin muukalaispassin omaavilla, ei ole. Haastateltavien näkemysten mukaan suomalaisen yhteiskunnan tarjoamista koulutusmahdollisuuksista sekä eri työllistymismahdollisuuksista tulisi kertoa juuri maahan muuttaneelle aikaisessa vaiheessa sen sijaan, että tietoinen ”urasuunnittelu” aloitettaisiin vasta myöhemmin – liian lähellä kotoutumisaajan päättymistä. Tähän TE-toimiston nähtiin pyrkivän, mutta ongelmallisena pidettiin toisaalta erilaisia jonotus- ja odotusvaiheita ja toisaalta myös eri toimenpiteiden vaikuttavuutta vaikeassa työmarkkinatilanteessa.

Osa haastatelluista kaipasi myös laajempia kansallisia ja rakenteellisia toimenpiteitä ylipäättänsä nuorten työllistämisen helpottamiseksi. Tukijärjestelmän nähtiin myös joiltain osin luovan kannustinloukkuja.

4.2 Koulutus

Maahanmuuttajanuorilla nähdään tällä hetkellä olevan kohtuulliset mahdollisuudet päästä koulutukseen (erityisesti perusopetuksen suorittaminen, ammatilliset opinnot), sillä koulutustarjonta on kasvanut viime vuosina. Paikallisten ja alueellisten ratkaisujen lisäksi koulutustarjonta on kasvanut myös kansallisten päätösten johdosta (esimerkiksi lukioon valmentava koulutus).

Keskeyttämiset erityisesti ammatillisissa opinnoissa huolestuttivat useita haastateltuja. Tämän takana nähtiin useita syitä. Kyse voi olla (opinto)ohjauksen puutteista, haku- ja valintamenettelyiden järjestämistavoista, opintojen aikaisen tuen puutteista, resurssien vähäisyydestä, opettajien osaamisen ja opetusmenetelmien puutteista sekä liian vähäisestä työelämälähtöisestä ja toiminnallisesta otteesta.

Ammatillisen koulutuksen tarjoajien osalta osa haastatelluista piti ongelmallisena sitä, että keskeisen oppilaitoksen, Tredun, sinänsä monipuolinen maahanmuuttajakoulutus näyttäytyy osin sellaisena, että maahanmuuttajanuorille ei erilaisten koulutusten yhteydessä synny riittävästi vuorovaikutusta kantaväestön opiskelijoiden kanssa. Osa haastateltavista koki, että maahanmuuttajien ja kantaväestön nuorten nykyistä vahvempi integraatio koulutuksissa ja opintojen yhteydessä olisi tärkeää kotoutumisen, kielitaidon ja verkostoiden kehittymisen näkökulmasta.

Kouluttautumisen kohdalla vastuu on pääosin nuorella (ja perheellä) itsellään, ja he voivat itse vaikuttaa suurelta osin koulutuspaikan saamiseen. Sopivan koulutuspaikan löytyminen edellyttää kuitenkin neuvontaa ja tietoa erilaisista mahdollisuuksista sekä usein myös kasvokkain tapahtuvaa ohjausta. Osa haastateltavista arveli, että maahanmuuttajanuoria ohjataan edelleen liian kevyesti ”stereotyyppisiin maahanmuuttajille tyypillisiin koulutuksiin ja ammatteihin” eikä heidän omia kiinnostuksen kohteita huomioida tarpeeksi. Jos opinto- ja muiden ohjaajien kannustus jää vähäiseksi, tämä saattaa vaikuttaa maahanmuuttajan kouluttautumismotivaatioon. Jos nuori puolestaan ohjautuu joko esimerkiksi opinto-ohjaajan tai perheen toiveiden mukaisesti hänelle itselleen epämieluisalle koulutusosalalle, myös koulun keskeyttämisen todennäköisyys kasvaa. Tätä voitaisiin ehkäistä nuorelle suunnatun neuvonnan lisäksi myös vanhemmille annettavalla tiedolla eri aloista ja koulutusmahdollisuuksista, mikä saattaisi lisätä vanhempien tukea nuoren omille koulutus- ja uratoiveille.

Osa haastatelluista piti huolestuttavana erityisesti sitä, että työllisyystilanne on huono myös ammatillisen koulutuksen saaneilla maahanmuuttajanuorilla. Tämän nähtiin vaikuttavan myös nuoren verkostoon kuuluvien muiden nuorten kouluttautumishaluun.

Koulutukseen liittyviä tunnistettuja palvelutarpeita

Koulutuksen keskeyttäminen on maahanmuuttajanuorille kantaväestöä suurempi ongelma. Tähän toivottiin tuen lisäämistä oppilaitoksissa, opettajien osaamisen kehittämistä, neuvontaa ja ohjausta sekä tukitoimenpiteitä esimerkiksi kuraattoreiden ja koulupsykologien muodossa. Osalla nuorista kielitaidot ja oppimisvalmiudet ovat puutteelliset. Heille pitäisi haastateltavien mielestä

antaa enemmän tukea oppilaitosten toimesta (esimerkiksi läksyapu -tyyppistä toimintaa, jota kolmas sektori tarjoaa peruskoulua käyville).

Lisäksi huolta aiheutti se, miten varmistetaan, että nuori saa neuvontaa ja ohjausta, kun hän keskeyttää opinnot. Ohjaus on keskitetty lähinnä oppilaitoksiin eikä nuori välttämättä osaa itse-
näisesti ohjautua esim. TE-toimiston palveluihin opintojen keskeyttämisen jälkeen. Matalan kyn-
nyksen ohjausta heille, jotka eivät ole oppilaitoksissa, kaivattiin lisää. Osittain tähän nähtiin liit-
tyvän myös etsivän nuorisotyön, jonka arveltiin kaiken kaikkiaan tekevän paljon tärkeää työtä
(viranomaiset ja järjestöt), mutta jalkautumista toivottiin tehtävän lisää erityisesti maahanmuut-
tajanuorten tavoittamiseksi.

Opiskeluun vaikuttavat suuresti oppimisvaikeudet, joista kärsii joidenkin haastateltujen mukaan
arviolta ”noin 10–20 prosenttia maahanmuuttajista”. Tällä hetkellä maahanmuuttajien oppimis-
vaikeuksien huomioimisen ja hoitamisen nähtiin olevan puutteellista. Elleivät oppimisvaikeudet
liity selkeään traumataustaan, niiden hoitamisen nähtiin tapahtuvan hyvin vaihtelevasti.

Lisäksi joillekin niin maahanmuuttajanuorista kuin kantaväestöön kuuluvista nuorista jo toisen
asteen nykymuotoinen koulutus on liian haastavaa ja perinteisen luokkamutoista. Heille toivot-
tiin lisää Silta-valmennuksen kaltaisia, työpajavoittoisia koulutusmuotoja ja -vaihtoehtoja, jotka
ovat lyhyempiä, toiminnallisempia ja ”vähemmän kielikeskeisiä” kuin nykymuotoiset koulutus-
muodot.

Niissä tapauksissa, joissa maahanmuuttajat kilpailevat samoista koulutuspaikoista kantaväestön
kanssa, maahanmuuttajien usein heikomman kirjallisen ilmaisun nähtiin vaikeuttavan maahan-
muuttajien koulutukseen pääsemistä silloin kun järjestetään erilliset pääsykokeet. Pääsykokeissa
tulisi voida olla suullisen vastaamisen mahdollisuus. Samoin suulliset tentit oppilaitoksissa tulisi
pyrkä mahdollistamaan. Maahanmuuttajanuorten opiskelua tukisi myös heidän vanhempiensa
saama koulutukseen liittyä informaatio heidän omalla kielellään, jotta vanhemmat voisivat tukea
nuoren opiskelua.

4.3 Palvelutarpeet ja muut huomiot

Yleisesti ottaen moni haastateltu korosti, että ensisijaisesti palvelukehittämisessä tulee olla kyse
ns. peruspalveluiden kehittämisestä. Erityispalveluja tarvitaan joissain tilanteissa, mutta niiden
tulee olla aina erikseen perusteltavissa.

Muista palvelutarpeista esiin nousi maahanmuuttajille ja erityisesti pakolaisille tarjottavat mielen-
terveyspalvelut, jotka nähtiin nykyiseltään riittämättöminä. Toisaalta osa haastatelluista korosti,
että mielenterveyspalveluiden kehittämistarpeet on Tampereella tunnistettu ja parannusta olisi
mahdollisesti jo tulossa. Keväällä 2014 Tampereen maahanmuuttajien psykiatrisella poliklinikalla
ei ole pystytty ollenkaan hoitamaan uusia potilaita. Lisäksi tapaamisia potilaiden kanssa oli re-
surssipulan takia liian harvoin.

Ylipäättänsä niin sosiaali- ja terveyspalveluissa kuin TE-palveluissa nuoret pitäisi haastateltavien
näkemysten mukaan huomioida nykyistä enemmän yksilöinä erilaisine taustoineen. Esimerkiksi
perusterveydenhuollon puolella ei tällä hetkellä ole lääkäreitä, joka olisi perehtynyt pakolaisten
hoitoon ja monet pitkäaikaissairaudet saattavat jäädä huomaamatta.

Jos kotoutumisaikana ei pystytä oppimaan riittävästi suomenkielen luku- ja kirjoitustaitoa, väliin-
putoamisen riski palvelujärjestelmässä on liian suuri. Kotoutumiskoulutuksen yhteydessä tapah-
tuva kielen opetus nähtiin riittämättömänä. Kielikoulutuksen kehittämisen kenttä on laaja. Ylei-
sesti ottaen haastatteluissa korostettiin jatkuvuutta – koulutusten ja muiden oppimistilanteiden
väliset tauot heikentävät osaamista.

Samoin koulun keskeyttäneillä on suuri väliinputoamisen riski. Palvelujärjestelmän suunnittelussa
tulisi minimoida mahdollisuus siihen, että työllistymis- tai koulutuspolku katkeaisi ja nuori jäisi
tyhjän päälle ilman mitään palveluja. Tässä yhteydessä osa haastatelluista jäi pohtimaan, mikä
tällä hetkellä on varsinainen ”pohjaverkko” – varsinkin jos Silta-Valmennuksen KOHO-palvelut
(ohjaus- ja neuvontapalvelu, joka on tarkoitettu 17–24 -vuotiaille tamperelaisille nuorille ja jonka
kautta voi tutustua eri koulutusväyliin) loppuvat. Pidemmälle menevän palveluohjauksen lisäksi
lisäykset matalan kynnyksen erilaisiin ohjaus- ja neuvontapalveluihin nähtiin tarpeelliseksi.

Valtaosa haastatelluista korosti, että kolmannen sektorin toiminta täydentää julkisen sektorin palvelutarjontaa tärkeällä tavalla. Osa maahanmuuttajanuorista on asunut Suomessa lapsuudesta saakka, ollut suomalaisessa päiväkodissa ja käynyt peruskoulun siinä missä kantaväestön nuoret. Osa taas tulee Suomeen myöhäisnuoruudessa, jolloin integroituminen voi usein olla vaikeampaa. Esimerkiksi Nuorisokahvila Uniikki, Tyttöjen talo sekä Mattila-miestentalo ovat ”matalan kynnyksen” paikkoja, joissa käy sekä maahanmuuttajataustaisia että kantaväestöön kuuluvia nuoria. Integraation lisäämisen keinoiksi tunnistettiin maahanmuuttajien osallistuminen harrastuksiin yhdessä suomalaisten kanssa sekä asuinalueiden eriytymisen estäminen. Lisäksi kolmannen sektorin toimijat tarjoavat muita maahanmuuttajanuorille tarpeellisia palveluja tai apua, kuten läksyäpua tai apua kesätyön hakemiseen. Järjestökentällä nähtiin yleisesti olevan hyvät mahdollisuudet syrjäytymisen ehkäisyyn ja asenteiden muuttamiseen. Erityisesti haastatteluissa keuhuttiin Setlementtiyhdistyksen Kölvi-toimintaa, joka tukee Tampereella asuvia sekä pakolais- että muita maahanmuuttajapoikia ja nuoria miehiä uuteen kulttuuri- ja kieliympäristöön sopeutumisessa.

Haastatteluissa nostettiin myös esiin, että palvelujen kehittämisessä sekä erilaisten projektien suunnittelussa ja toteuttamisessa tulisi enemmän hyödyntää Suomessa jo pitkään asuneiden maahanmuuttajien asiantuntemusta. Tampereella ja Pirkanmaalla asuu jo paljon pitkään maassa olleita, kieltä osaavia ja suomalaisen kulttuurin tuntevia maahanmuuttajia, joita ei haastateltujen mielestä edelleenkään riittävästi osallisteta palvelujen kehittämiseen ja projektityöhön.

Haastatteluissa korostettiin myös, että traumataustoja lukuun ottamatta maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on pitkälti samat nuoruuteen liittyvät haasteet kuin kantaväestölläkin. Laajasti ottaen haastatteluissa kysyttiin, kenelle kaikille ”yleinen elämänhallinnan” opettaminen tai sen tukeminen oikein kuuluu ja kuinka paljon eri toimijoiden tulisi siihen resurssejaan suunnata.

Yleisesti haastatteluissa todettiin, että huomiota tulee suunnata erityistä tukea tarvitseviin eli niihin, joilla on useita erilaisia ongelmia ja haasteita. Lisäksi nostettiin esiin muita erityisryhmiä, kuten esimerkiksi yksin maahan tulleet.

5. YHTEENVETO JA KEHITTÄMISSUOSITUKSET

Yhteenveto

Tämän selvityksen tarkoituksena oli luoda katsaus pirkanmaalaisten maahanmuuttajanuorten tilanteeseen etenkin työllisyyden ja koulutuksen näkökulmasta. Tilastoaineiston pohjalta on mahdollista muodostaa kokonaiskuva, mutta aineisto ei sinänsä mahdollista kovin tarkkaa syy- ja seuraussuhteiden kuvaamista. Osin tämä johtuu siitä, että maahanmuuttajia tilastoidaan eri tavoin määritellen (syntyperä, kansalaisuus ja äidinkieli).

Sekä Pirkanmaalla että Tampereella 15–29-vuotiaiden maahanmuuttajien määrä on lähes kaksinkertaistunut vajaan kymmenen vuoden aikana. Maahanmuuttajat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä ja heidän tilanteensa vaihtelee suuresti maassaoloajan, maahantuloajan sekä lähtömaan olojen ja maastamuuton syiden osalta. Nämä seikat vaikuttavat henkilökohtaisten valmiuksien lisäksi suuresti kotoutumiseen.

Kaikkiaan maahanmuuttajien asema työmarkkinoilla on kantaväestöä heikompi koko maassa, niin myös Pirkanmaalla. Erityisesti heikko työllisyystilanne näyttäytyy ulkomaan kansalaisten kantaväestöä suurempana työttömyyden kasvuna. Ulkomaalaisten nuorten työllisyystilanne on heikentynyt viimeisen vuoden aikana kantaväestöä enemmän. Tosin ulkomaalaisten nuorten korkeahko aktivointiaste kertoo heidän kohtuullisen nopeasta TE-toimiston tarjoamiin palveluihin pääsytään. Palveluiden ja toimenpiteiden vaikuttavuutta on tosin vielä vaikeaa ennakoida.

Erot nuorten pääasiallisessa toiminnassa äidinkielen mukaan tarkasteltuna ovat huomattavia. 15–29-vuotiaista suomen- ja ruotsinkielisistä lähes 60 prosenttia kuului työvoimaan. Työvoimaan kuuluvista 89 prosenttia oli työllisiä ja 11 prosenttia työttömiä. Vieraskielisistä saman ikäryhmän nuorista puolestaan vain 47 prosenttia kuului työvoimaan. Heistä työttömänä 23 oli prosenttia. Siinä missä työvoiman ulkopuolella olevista valtaakieltä puhuvista 83 prosenttia oli opiskelijoita, vieraskielisistä työvoiman ulkopuolisista ainoastaan 55 prosenttia oli opiskelijoita.

Huolestuttavaa on vieraskielisten kantaväestöä suurempi syrjäytymisriski, mistä kertoo vieraskielisten nuorten kantaväestöä suurempi osuus sekä NEET- että NAO-ryhmissä. Vain perusasteen opinnot suorittaneiden työmarkkinat ovat Suomessa hyvin rajalliset. Vieraskielisten koulutustaso on kantaväestöä heikompi, ja ainoastaan perusasteen opinnot suorittaneiden osuus on 15–29-vuotiaiden keskuudessa huomattavasti kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvia suurempi.

Erityisen huolestuttava on vastavalmistuneiden tilanne. Kaikkiaan 20–29-vuotiaiden työttömien ulkomaan kansalaisten määrä kasvoi Tampereella helmikuun 2013 ja helmikuun 2014 välillä 28 prosenttia. Suomen kansalaisten osalta vastaava kasvu oli 11 prosenttia. Erot ovat vielä suuremmat ammatillisesta koulutuksesta vastavalmistuneiden työttömien kohdalla. Prosentuaalinen kasvu yhden vuoden aikana on suurta, mutta on huomioitava, että absoluuttiset lukumäärät ovat silti suhteellisen pieniä tarkasteltaessa nuoria nimenomaan kansalaisuuden perusteella. Lisäksi on huomioitava, että tässä selvityksessä on tarkasteltu vastavalmistuneiden työttömyyden kasvua ainoastaan suhteellisen lyhyen ajanjakson ajalta. Ulkomaalaisten vastavalmistuneiden työttömyyden kasvu on kuitenkin huolestuttava signaali. Vastavalmistuneiden työttömyyden katkaiseminen on erityisen tärkeää – niin yksilön kuin koko yhteiskunnan kannalta.

Ulkomaalaisten nuorten aktivointiaste on korkeampi kuin Suomen kansalaisten. 15–29-vuotiaiden ulkomaan kansalaisten aktivointiaste Tampereella oli helmikuussa 2014 59 prosenttia kun Suomen kansalaisten aktivointiaste oli 29 prosenttia. Osaltaan eroa todennäköisesti selittää ulkomaan kansalaisten omaehtoinen opiskelu, joka on ollut mahdollista työttömyystuella marraskuusta 2013 alkaen ja jota myös hyödynnetään palveluista eniten. Lisäksi eroa selittää valmentavana koulutuksena tarjottava kotoutumiskoulutus. Myös virta yli kolmen kuukauden työttömyyteen oli ulkomaan kansalaisten osalta pienempi (27 %) kuin suomalaisilla (49 %).

Erot koulutustasossa ovat huomattavia kotimaisia kieliä puhuvien ja vieraskielisten välillä. 15–29-vuotiailla vieraskielisillä tamperelaisilla jopa 64 prosentilla oli ainoastaan perusasteen koulutus (tai koulutus oli tuntematon). Tosin eri kieliryhmien koulutustietoja vertailtaessa on huomioitava, ettei ulkomailla suoritettuja tutkintoja automaattisesti huomioida Suomen koulutus-

tilastoissa, mikä hankaloittaa kokonaiskuvan saamista maahanmuuttajien koulutustasosta. Suomen- ja ruotsinkielisten keskuudessa ainoastaan perusasteen koulutuksen omaavien osuus oli 26 prosenttia. Peruskoulun jälkeisessä sijoittumisessa ei kuitenkaan juuri ole eroa suomen- ja ruotsinkielisten sekä vieraskielisten välillä.

Yleisesti ottaen maahanmuuttajanuorten koulutusmahdollisuudet ovat lisääntyneet Tampereella eri opetusasteilla. Räättälöityjä koulutuspolkuja on nykyään enemmän kuin aiemmin. Suomen- ja ruotsinkielisten sekä vieraskielisten välillä ei ollut eroa peruskoulun jälkeisessä sijoittumisessa. Sen sijaan vieraskielisten nuorten opintojen keskeyttäminen on kantaväestön nuoria yleisempää.

Koska nuorten tilanteet ovat hyvin monenlaisia, on vaikeaa löytää helppoja ratkaisuja, jotka sopisivat kaikille. Osalle nuorista riittäisi pelkkä suomen kielen koulutus tai tutkinnon tai sen osan täydennys, kun taas osa tarvitsee räättälöityä ja toiminnallista kielikoulutusta. Lisäksi jotkut nuorista tarvitsevat psykososiaalista kokonaisvaltaista tukea. Näin ollen kyse on viime kädessä räättälöidyistä koulutuspoluista, minkä edellytyksenä on toimiva ja riittävästi resursoitu ohjaus. Keskeistä on edelleen parantaa erityisesti sellaisten henkilöiden koulutusvaihtoehtoja, joilta puuttuu peruskoulun päättötodistus tai vastaavat tiedot. Tähän Tampereella on haettu jo vuosia pitkäjänteisesti ratkaisuja.

Haastatteluissa maahanmuuttajanuorten työllistyminen ja työllisyyden edistäminen koettiin erityisen haastavana. Kasvaneen tarjonnan myötä nuorten opiskelumahdollisuudet nähtiin puolestaan kohtuullisen hyvinä. Haastatteluissa toiminnallisempia koulutusmuotoja toivottiin lisää samoin kuin matalan kynnyksen työllistymismahdollisuuksia. Kielen osaamisen merkitys nähtiin edelleen ajoittain liian suurena niin palveluihin pääsyssä kuin opiskelu- tai työpaikan saamisessa. Lisäksi korostettiin vaikuttamista pk-yritysten rekrytointikäytäntöihin.

Haastatteluissa korostettiin, että julkisen palvelujärjestelmän kehittämisessä tunnustetaan yleisesti jo tarve parantaa maahanmuuttajat ja maahanmuuttajanuoret huomioivia peruspalveluja sen sijaan, että pyrittäisiin tuottamaan erityisiä ratkaisuja tai palveluja tiettyjen ryhmien tarpeisiin. Tästä huolimatta tarvitaan edelleen jatkuvaa muistutusta siitä, että eri palveluissa ja toiminnoissa lähtökohtana on maahanmuuttajien ja kantaväestön integrointi.

Kolmannen sektorin merkitys maahanmuuttajien palvelujen täydentäjänä sekä syrjäytymisen ehkäisyssä on huomattava. Haastatteluissa todettiin, että useat järjestöt ovat tehneet jo pitkään tärkeää työtä maahanmuuttajanuorten parissa. Samassa yhteydessä toivottiin, että järjestökenttä entistä laajemmin tunnistaisi maahanmuuttajanuorten kohderyhmänä ja suuntaisi tiedotusta ja toimintaa myös näille nuorille.

Kehittämissuosituks

1. **Nuorisotakuu:** Nuorisotakuun toimeenpanossa on jatkossa tärkeää huomioida erityisesti maahanmuuttajanuorten tilanteen parantaminen. Maahanmuuttajanuorten kantaväestöä heikompi tilanne tarkoittaa, että nuorisotakuun toimenpiteet eivät kokonaisuudessaan riittävästi kohdistu näihin nuoriin.
2. **Työllisyys:** TE-toimistoissa on kiinnitettävä erityistä huomiota työmarkkinoilla epäedullisessa asemassa olevien maahanmuuttajanuorten asemaan varmistamalla riittävästi resursseja ja osaamista näiden nuorten palveluun. Huolestuttavaa on vastavalmistuneiden maahanmuuttajanuorten kantaväestöä korkeampi työttömyys.
3. **Koulutus:** Oppilaitosten on pyrittävä erityisen aktiivisesti kehittämään työelämäyhteyksiä, jotta vastavalmistuneiden mahdollisuudet työllistyä paranevat. Koska maahanmuuttajanuorten koulutustaso on kantaväestöä alhaisempi, on erityisen tärkeää, että kouluttautuminen aidosti kannattaa ja edistää työllistymistä. Lisäksi oppilaitoksissa tulee luoda yhteyksiä maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön nuorten välille kotoutumisen vahvistamiseksi ja nopeuttamiseksi sekä jatkaa ammatillisen koulutuksen ja kielikoulutuksen yhteen nivomista. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota opettajien osaamisen ja pedagogiikan kehittämiseen. Oppilaiden ja opiskelijoiden ohjaukseen on kyettävä varaamaan riittävästi resursseja.
4. **Tilastointi ja seuranta:** Tilastointia tulisi kehittää siten, että voitaisiin seurata mahdollisimman ajantasaisesti erityisen vaikeassa asemassa olevia maahanmuuttajajoukkoja (esim. NAO-nuoret, NEET-nuoret ja ne, joilla ei ole peruskoulun päättötodistusta tai vastaavaa koulutusta huomioiden myös ne, jotka tosiasiallisesti eivät ole enää maassa). Maahanmuuttajanuorten nykytilanteen kuvausta tulisi tarkentaa Tampereen kaupungin osalta esimerkiksi kaupunginosatasoisella tarkastelulla, jotta eri palveluja sekä etsivää nuorisotyötä on mahdollista kohdentaa nykyistä tarkemmin.
5. **Peruspalvelut:** Nuorten kohtaamien peruspalveluiden (valtio, kunta) kehittämistä on jatkettava siten, että niissä huomioidaan asiakaslähtöisesti maahanmuuttajanuorten tarpeet. Palveluiden kehittämiseen tulee osallistaa itse nuoria. Erityispalveluiden osalta keskeistä on varmistaa esimerkiksi nuorten mielenterveyspalveluiden riittävyys.
6. **Eri toimijoiden välinen yhteistyö:** Maahanmuuttajanuorten tilanteen parantamiseksi tarvitaan usean toimijan yhteistyötä. Maahanmuuttajanuorten tilanne työmarkkinoilla ja koulutuksessa on selvästi heikompi kuin kantaväestön nuorten. Tämän selvityksen havaintoja tulee esitellä ja käsitellä eri toimijoiden välisenä yhteistyönä, jotta toimijat voivat keskenään muodostaa yhteistä tulkintaa ongelmien syistä ja seurauksista sekä tarvittavista toimenpiteistä. Toimenpiteissä tulisi pyrkiä löytämään toimijoiden välisiä ennakkoluulottomia ja konkreettisia yhteistyökokeiluja. Tämä voi tarkoittaa erilaista asiakastyön yhdessä tekemistä, resurssien kohdentamista ja tarkoituksenmukaista yhdistämistä tai esimerkiksi viranomaisten jalkautumista niihin kolmannen sektorin tiloihin, jotka nykyiseltään houkuttelevat maahanmuuttajajoukkoja.

LIITE 1

LISTA HAASTATELLUISTA HENKILÖISTÄ

Haastattelut toteutettiin puhelimitse maaliskuun ja toukokuun välisenä aikana.

Halla, Tapio	Erikoislääkäri, Psykiatrian poliklinikka maahanmuuttajille, Tampereen kaupunki
Hashi, Abdulkadir	Verkostokoordinaattori, Tampereen kaupungin työllisyydenhoidon palveluyksikkö, Tampereen kaupungin maahanmuuttajaneuvoston pj
Helin, Eeva-Liisa	Johtava sosiaalityöntekijä, Psykiatrian poliklinikka maahanmuuttajille, Tampereen kaupunki
Huttunen, Marja	Projektipäällikkö, Tampereen seudun ammattiopisto Tredu
Kara, Mustafa	Tampereen islamin yhdyskunta, Tampereen kaupungin maahanmuuttajaneuvoston jäsen
Kivelä, Tuula	Koulutuspäällikkö, Ahjolan kansalaisopisto
Kuusipalo, Paula	Maahanmuuttoasiantuntija, Pirkanmaan ELY-keskus (opintovapaalla)
Lahtinen, Seppo	Palveluesimies, Pirkanmaan TE-toimisto
Laitinen, Niina	Nuorisotyöntekijä, Uniikki-nuorisokahvila
Nyrhinen, Maria	Maahanmuuttajatyön pääkoordinaattori, Tampereen kaupunki
Päivänen, Maria	Lasten ja nuorten vs. tilaajapäällikkö, Tampereen kaupunki
Rahunen, Markku	Ylikonstaapeli, Sisä-Suomen poliisilaitos
Selin, Marketta	Hoitotyön päällikkö, vastaanottotyö, Tampereen kaupunki
Suonpää, Mervi	Kölvi-toiminnan johtaja, Setlementtinuorten Hämeen piiri ry
Tukia, Jukka	Yksikönpäällikkö, Miesten kansalaistalo Mattila
Turunen, Jetta	Koulutus- ja uraohjaaja, AKU-toiminta
Tähti, Päivikki	Sosiaalityöntekijä, Kotouttavan sosiaalityön palvelut, Tampereen kaupunki
Virtanen, Maria	Projektipäällikkö, Nuorten yhteiskuntatakuu Tampereella, Tampereen kaupunki

LIITE 2

PUHELINHAASTATTELUKYSYMYKSET

Ramboll Management Consulting toteuttaa selvityksen Tampereen kaupungin Alma – hankkeeseen (Alueellisen maahanmuuton kehittämishanke) liittyen pirkanmaalaisten maahanmuuttajanuorten tilanteeseen. Selvityksen tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, missä määrin nuorisotakuun toimenpiteet ovat tavoittaneet maahanmuuttajataustaiset nuoret; mikä on heidän työllisyys- ja koulutustilanteensa sekä eroavatko maahanmuuttajanuorten palvelutarpeet kanta-väestön nuorten tarpeista. Selvitys toteutetaan tilastollisella kartoituksella sekä haastatteluilla.

Haastattelemme useita eri tahoja, jotka ovat tekemisissä maahanmuuttajien kanssa, ja toivomme voivamme haastatella Sinua selvitykseen liittyen. Haastattelu toteutetaan puhelimitse ja sen kesto on noin **20–30 minuuttia**. Haastattelukysymykset ovat ohessa. Kysymykset koskettavat eri aihealueita, mutta **haastattelussa on tarkoitus käydä läpi ainoastaan ne kysymykset, joihin sinulla on kommentoitavaa.**

Yleiset kysymykset

1. Millä tavalla olet tekemisissä maahanmuuttajanuorten tai maahanmuuttajanuoriin liittyvien asioiden kanssa työssäsi/asemassasi?
2. Millaisena näet maahanmuuttajanuorten tilanteen Pirkanmaalla/kaupungissasi?
3. Onko maahanmuuttajanuorten tilanne mielestäsi muuttunut jollain tavalla muutaman viime vuoden aikana? Jos, niin miten?
4. Mikä on mielestäsi suurin haaste maahanmuuttajanuoren työllistymisessä tai koulutuspaikan saamisessa? Entä syrjäytymisen ehkäisyssä?

Koulutukseen liittyvät kysymykset

5. Miten nuorisotakuu on mielestäsi toteutunut maahanmuuttajanuorten koulutuksen osalta Tampereella/Pirkanmaalla?
6. Minkälaisia erityisiä palvelutarpeita maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on koulutukseen pääsemisen edistämisen ja koulutuksen etenemisen osalta (esimerkiksi peruskoulun päätyessä tai myöhemmin nuoruudessa/varhais-aikuisuudessa)?
7. Minkälaisia erityisiä palvelutarpeita maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on koulutuksen lopettamisen ja keskeyttämisen vähentämiseksi?

Työllistymiseen liittyvät kysymykset

8. Miten nuorisotakuu on mielestäsi toteutunut maahanmuuttajanuorten työllistymisen osalta Tampereella/Pirkanmaalla?
9. Minkälaisia erityisiä palvelutarpeita maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on työllistymisen edistämiseksi? Eroavatko palvelutarpeet kanta-väestön nuorison palvelutarpeista?

TE-toimisto –spesifit kysymykset

10. Mikä on työttömille maahanmuuttajataustaisille nuorille tehtyjen työllistämissuunnitelmien määrä, kuinka moni on jäänyt ilman suunnitelmaa? (Oma arvio)
11. Mitä TE-toimiston palveluja maahanmuuttajanuoret käyttävät?
12. Minkälaisia työllistymispolkuja maahanmuuttajanuorilla tyypillisesti on ollut?

13. Mitkä palvelut ovat arviosi/kokemuksesi mukaan olleet erityisen toimivia maahanmuuttajanuorten työllistymispolkujen luomisessa?

Nuorisotakuun seuranta

14. Miten nuorisotakuuta seurataan koulutuksen osalta Tampereella/Pirkanmaalla? Toteutetaanko seuraa erikseen maahanmuuttajanuorten osalta?
15. Miten nuorisotakuun seurantaa työllistymisen osalta toteutetaan Tampereella/Pirkanmaalla? Toteutetaanko seurantaa erikseen maahanmuuttajataustaisten nuorten osalta?

Kolmas sektori

16. Miten oma organisaatiosi vaikuttaa (maahanmuuttajataustaisten) nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn? Miten tässä on onnistuttu?
17. Etsivä nuorisotyö: Miten nuorisotakuun etsivä nuorisotyö on tavoittanut pirkanmaalaiset maahanmuuttajanuoret? Mikäli etsivä nuorisotyö ei ole tavoittanut maahanmuuttajanuoria, miksi ja mitä tilanteen parantamiseksi voisi/pitäisi tehdä?
18. Mitä muita toimia syrjäytymisen ehkäisemiseksi oman organisaatiosi tai muiden toimijoiden pitäisi tehdä, mitä ei jo tehdä?

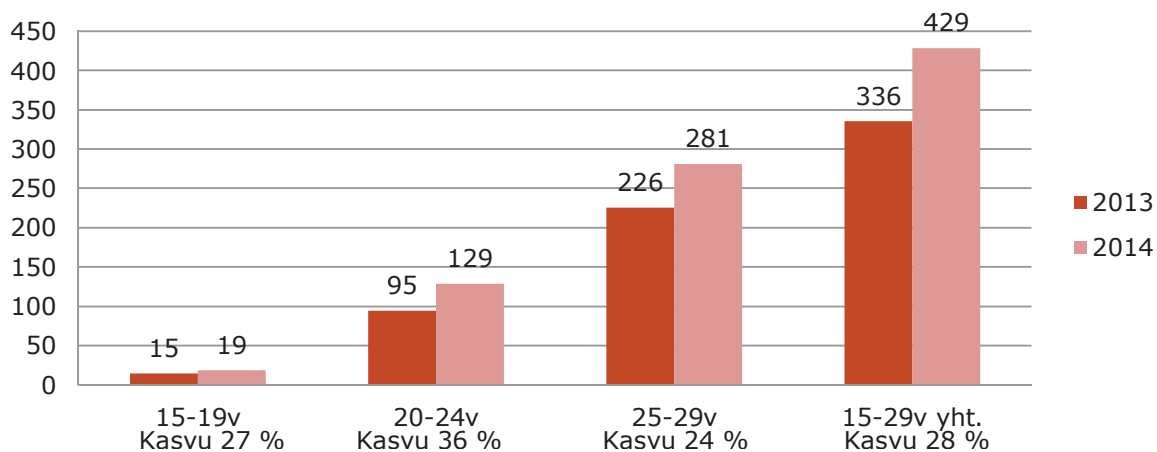
Lopuksi

19. Mitä muita palvelutarpeita koet maahanmuuttajilla olevan (esim. sote-palvelut)?
20. Mihin erityisesti tulisi kiinnittää jatkossa huomiota maahanmuuttajanuorten aseman edistämiseksi? Kenen tulisi tehdä ja mitä?
21. Ketä muita tulisi haastatella liittyen maahanmuuttajanuorten asemaan ja nuorisotakuuseen Pirkanmaalla?
22. Mitä muita tietolähteitä voisimme hyödyntää?

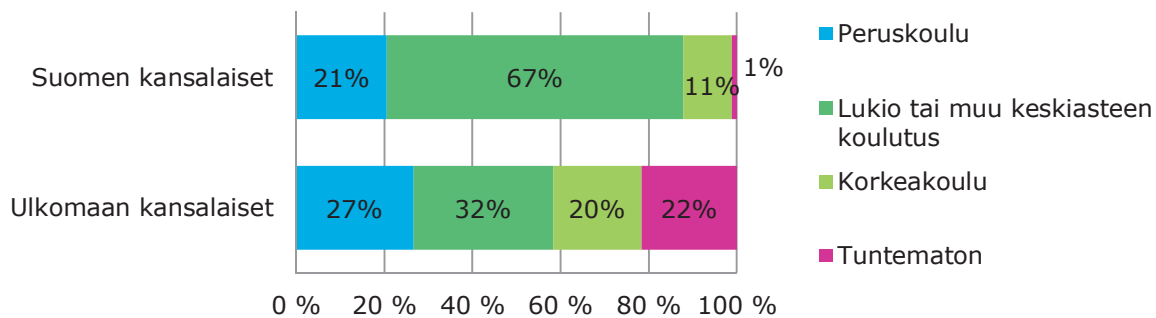
Kiitos haastattelusta!

LIITE 3

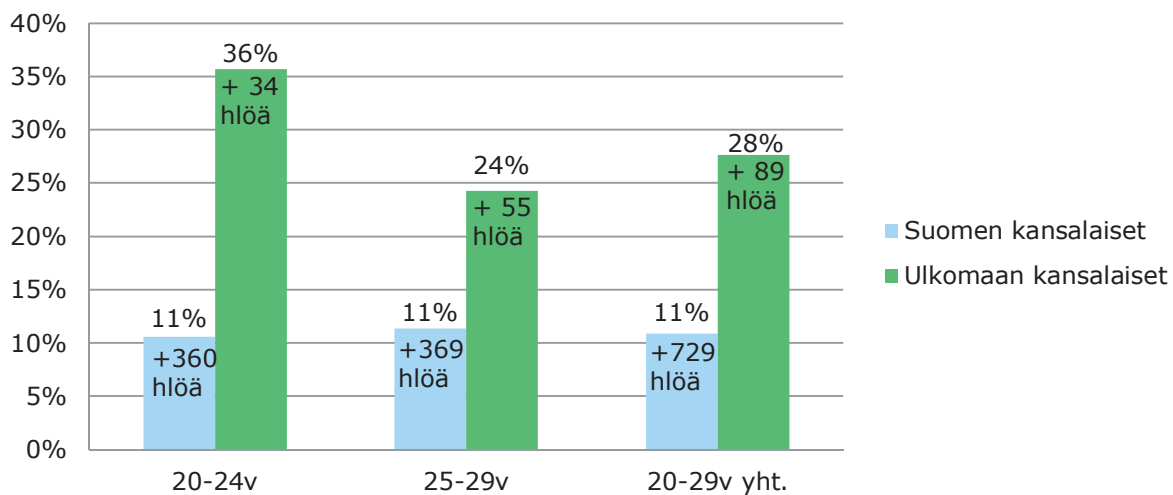
PIRKANMAAN KAAVIOT

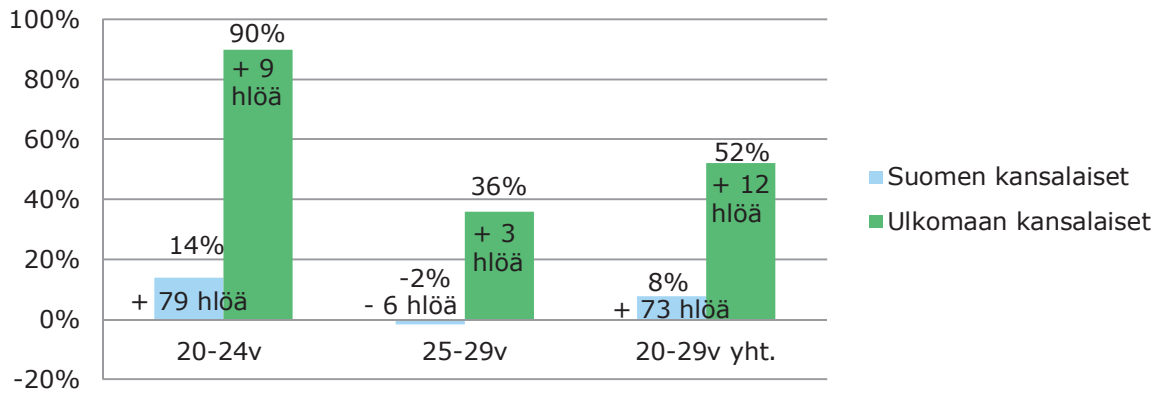
Kuvio 24. 15–29 -vuotiaat työttömät ulkomaan kansalaiset Pirkkanmaalla helmikuussa 2013 ja 2014.
Lähde: TEM työnvälitystilastojärjestelmä / ELY(k)-luvut

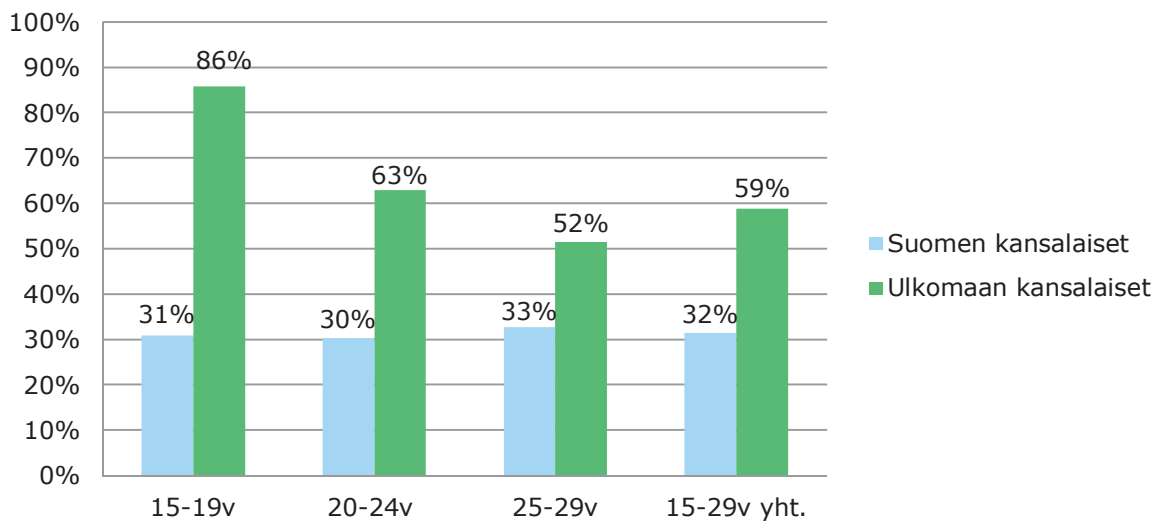
Kuvio 25. 15–29 -vuotiaat työttömät koulutuksen ja kielen mukaan Pirkkanmaalla helmikuussa 2014.
Lähde: TEM työnvälitystilastojärjestelmä / ELY(k)-luvut

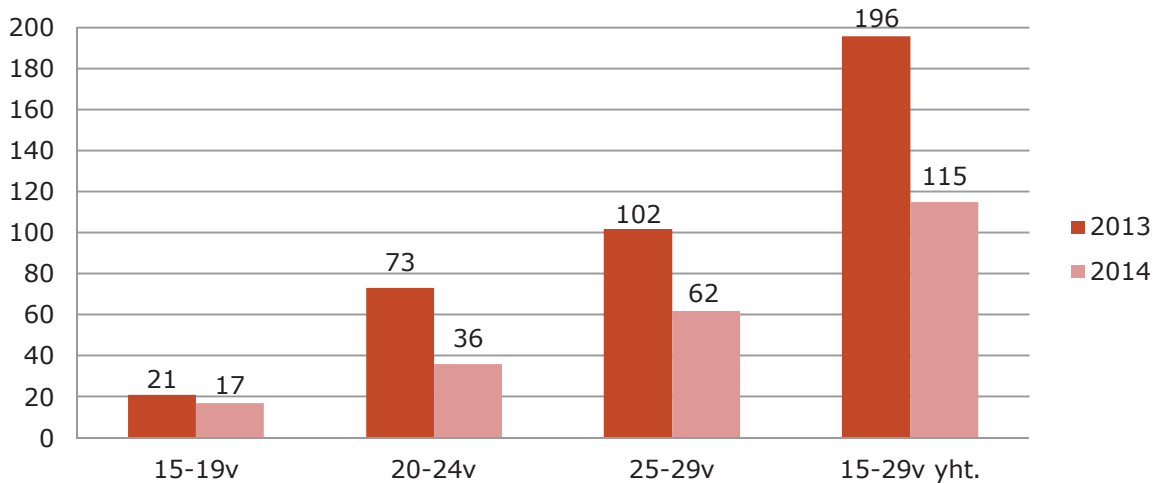
Kuvio 26. 20–29 -vuotiaiden työttömien määrän kasvu (%) ikäryhmittäin Pirkkanmaalla 02/2013 - 02/2014. Lähde: TEM työnvälitystilastojärjestelmä / ELY(k)-luvut

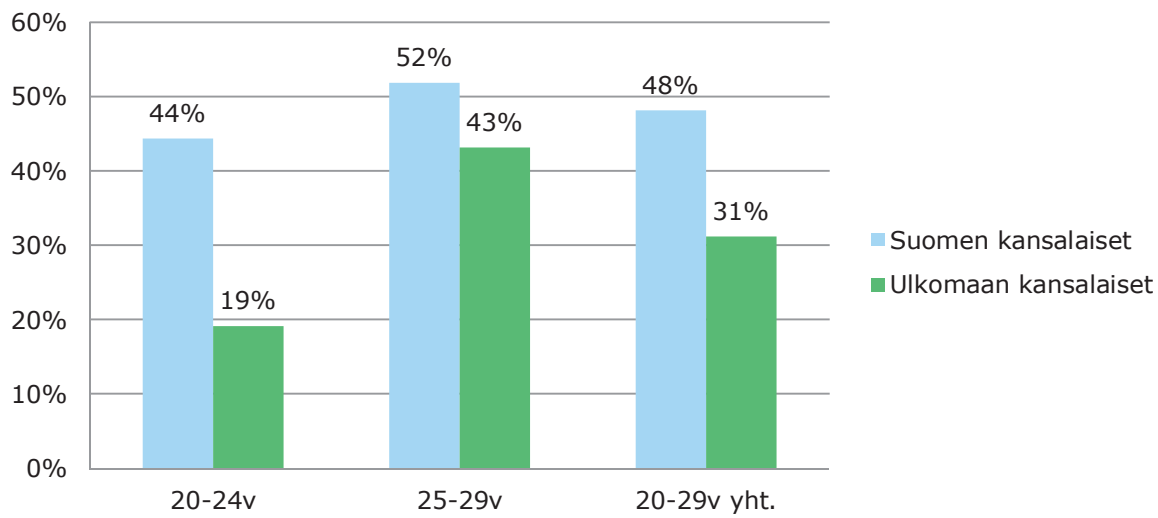
Kuvio 27. 20–29 -vuotiaat vastavalmistuneiden työttömien määrän muutos (%) Pirkanmaalla 02/2013–02/2014. Lähde: TEM työnvälitystilastojärjestelmä / ELY(k)-luvut

Kuvio 28. 15–29 -vuotiaiden aktivointiaste Pirkanmaalla helmikuussa 2014. Lähde: TEM työnvälitystilastojärjestelmä / ELY(k)-luvut

Kuvio 29. 15–29 -vuotiaille ulkomaan kansalaisille tehty työllistymis- ym. suunnitelmat tammi-helmikuussa 2013–2014 Pirkanmaalla. Lähde: TEM työnvälitystilastojärjestelmä / ELY(k)-luvut

Kuvio 30. 20–29 -vuotiaiden % -virta yli 3 kuukauden työttömyyteen Pirkanmaalla helmikuussa 2014.
Lähde: TEM työvälistilastojärjestelmä / ELY(k)-luvut